

Denna version av samrådsredogörelsen har anpassats för publicering på internet. Den fullständiga samrådsredogörelsen finns hos Stadsbyggnadsförvaltningen Mora Orsa.

Tematiskt tillägg till översiktsplan

LIS, landsbygdsutveckling i strandnära lägen

Mora kommun

SAMRÅDSREDOGÖRELSE

maj 2014

Hur samrådet har bedrivits

Det tematiska tillägget till översiktsplan handläggs enligt enligt PBL 3 kap. Förslaget till tematiskt tillägg till översiktsplan godkändes för samråden den 25 juni 2013 av Kommunstyrelsen § 93/2013 och sändes ut för samråd från den 19 juli till den 20 september 2013. Den 26 augusti 2013 hölls öppet hus i Kulturhuset under eftermiddagen där allmänheten gavs tillfälle att prata med ansvariga tjänstemän. Senare på kvällen hölls ett allmänt möte på Mora Parken.

Remissinstanser, kända sakägare och närboende har givits möjligheter att lämna synpunkter på planärendet. Garsås bysamfällighet tillsammans med Garsås Framtidsgrupp och Garsås bygdegårds/bystugeförening samt LRF beviljades förlängd svarstid till den 27 september 2013.

Inkomna yttranden under samråds/utställningstiden

Statliga yttranden

- S.1 Länsstyrelsen Dalarnas län, 2013-09-20
- S.2 Länsstyrelsen Jämtlands län, 2013-08-26
- S.3 Luftfartsverket, 2013-07-16
- S.4 Trafikverket, 2013-09-05
- S.5 Svenska Kraftnät, 2013-08-08
- S.6 Dalarnas museum, 2013-09-19

Yttranden från grannkommuner

- S.7 Malung-Sälens kommun, 2013-09-06
- S.8 Rättviks kommun, 2013-09-11
- S.9 Orsa kommun, 2013-09-20

Kommunala yttranden

S.10 Mora - Orsa Miljönämnd, 2013-09-02

S.11 Kulturnämnden, 2013-09-10

Yttranden från företag, föreningar och sammanslutningar

S.12 Hyresgästföreningen Siljansbygden, 2013-08-23

S.13 Landbobyns besparingsskog och skifteslag, 2013-01-24 och 2013-09-04

S.14 Bergkarlås Risa Vattnäs VVO, 2013-09-13

S.15 Oxbergs Byalag, 2013-09-17

S.16 Näsuddenvägen vägförening, 2013-09-19

S.17 Sollerön FVOF, 2013-09-19

S.18 Bergvik skog, 2013-09-20

S.19 Bonäs Samfällighetsförening, 2013-09-20

S.20 Kråkbergs bys samfällighetsförening, Kråkbergs bystugeförening, 2013-09-20

S.21 Naturskyddsföreningen Mora, 2013-09-20

S.22 Garsås Samfällighetsförening, Garsås bygdegårdsförening, Garsås Framtidsgrupp, Garsås VVO, 2013-09-24

S.23 LRF, Mora kommun, 2013-09-27

S.24 Vattnäs bys samfällighetsförening, 2013-10-09

Yttranden från enskilda

S.25 [redacted], 2013-04-12

S.26 [redacted], 2013-07-17 och 2013-07-18

S.27 [redacted], 2013-08-06

S.28 [redacted], 2013-08-20

S.29 [redacted], 2013-08-21

S.30 [redacted], 2013-08-23

S.31 [redacted], 2013-08-26

S.32 [redacted], 2013-08-26

S.33 [redacted], 2013-08-26

S.34 [redacted], 2013-08-26

S.35 [redacted], 2013-08-28 och 2013-09-20

S.36 [redacted], 2013-09-04

S.37 [redacted], 2013-09-11

S.38 [redacted], 2013-09-12

S.39 [redacted], 2013-09-12

S.40 [redacted], 2013-09-13

S.41 [redacted], 2013-09-15

S.42 [redacted], 2013-09-16

S.43 [redacted], 2013-09-17

S.44 [redacted], 2013-09-18

S.45 [redacted], 2013-09-18

S.46 [redacted], 2013-09-18

S.47 [redacted], 2013-09-18

S.48 [redacted], 2013-09-18

S.49 [redacted], 2013-09-19

S.50 [redacted], 2013-09-20

S.51 [redacted], 2013-09-20

S.52 [redacted], 2013-09-19 och 2013-09-20

S.53		, 2013-09-20
S.54		, 2013-09-20
S.55		, 2013-09-20
S.56		, 2013-09-20

Sammanfattning och kommentarer till inkomna synpunkter

Nedan återges och kommenteras inkomna synpunkter. De skriftliga yttrandena är diarieförda och finns på Stadsbyggnadsförvaltningen Mora Orsas planavdelning. Tematiskt tillägg till översiktsplan för Mora kommun – landsbygdsutveckling i strandnära lägen benämns i kommentarerna ”LIS-planen”.

Statliga yttranden

S.1 Länsstyrelsen Dalarnas län

Länsstyrelsen har för samråd mottagit rubricerat översiktsplanetillägg, daterat i juni 2013. Berörda statliga myndigheter, grannkommuner och Region Dalarna har getts möjlighet att lämna synpunkter på samrådshandlingen inför länsstyrelsens yttrande.

Övergripande synpunkt

Valet av fokusområden bygger på väl genomtänkta kriterier och genomförda översiktliga analyser med avseende på underlag för kollektivtrafik, offentlig och kommersiell service. Inom dessa fokusområden återstår det då att hantera konflikter med andra viktiga allmänna intressen och anspråk. Det innebär att osäkerheten om var det går att exploatera är relativt stor och detta behöver entydigt framgå av planen.

Redovisningen bör förtydligas med avseende på gällande översiktsplanens samband med denna TÖP.

Länsstyrelsens särskilda granskning

Riksintressen

Flertalet av de föreslagna LIS-områdena ligger inom eller i direkt anslutning till områden av riksintresse. Det gäller dels riksintresset enligt miljöbalken (MB) 4 kap ”Siljan och Orsasjön med öar och strandområden”, dels riksintressen enligt MB 3 kap (för kommunikationer, natur, kultur, friluftsliv). Det behöver förtydligas i planen hur kommunen avser att tillgodose berörda riksintressen vid exploatering inom utpekade LIS-områden.

Kulturmiljövård

Det föreslagna LIS-området D 44 Bonäs är ur kulturmiljösynpunkt mycket olämpligt då de ligger inom riksintresseområde Kulturmiljö (W 75). Riksintresset utgörs av radbyn Bonäs och odlingslandskapet ner mot Strandlinjen mot Orsasjön. De samband som finns mellan den ålderdomliga bebyggelsestrukturen och det öppna odlingslandskapet riskerar vid en exploatering för hobbydjurhållning eller av nya byggnader gå förlorade. Det finns därför en risk för påtaglig skada på riksintresset om LIS-området införs. Länsstyrelsen anser att LIS-området i Bonäs ska utgå.

LIS-området D55 Skäjsnäs ligger delvis inom ett riksintresseområde för kulturmiljövården, bestående av en fornlämningsmiljö med insjögravfält och järnframställningsplats från järnåldern. Fornlämningsmiljön är inte geografiskt avgränsad och omfattar troligen ett större område än vad som finns redovisat i fornminnesregistret (FMIS). Länsstyrelsen anser att LIS-område inte ska omfatta riksintresseområdet för kulturmiljö eftersom exploatering kan komma att innebära påtaglig skada på riksintresset.

LIS-områdena D11 Venjan, D12 Östra Venjansjön, D13 Ålderviken, D14 Ogviken, D22 Öndalen och Råbäcken, D23 Kvarnlandet, D24 Johannisholms camping, D26 Finnbodarna, D55 Skäjsnäs ligger helt eller delvis inom riksintresse för Kulturmiljö (Littersjöarna - Venjansjön W 71, Van - Vanån W 116, Skejsnäset W 73). Eventuell exploatering i dessa områden måste utredas närmare innan det går att ta ställning till eventuell nybebyggelse och tillstånd enligt 2 kap Lag om kulturminnen mm (KML) från länsstyrelsen krävs för att skydda fornlämningarna som är grunden för riksintresset.

När det gäller fokus området F1 Norra Venjan har lokaliseringen i landskapet av fornlämningarna en nära koppling till sjöar, med dess uddar, näs och vikar och andra vattendrag såsom bäckar och åar. Fornlämningsbilden längs med vattendragen är grunden för riksintresset (Littersjöarna - Venjansjön W 71). Det är därför viktigt för upplevelsen av riksintresset att den omgivande naturliga inramningen av strandkant med skogsmark och odlingsmark skyddas från omfattande exploatering med bebyggelse.

D 15 Sandön. Att möjliggöra utveckling av turism för att tillgängliggöra kulturmiljön på ön är lovvärt. Stor hänsyn till fornlämningar måste dock iaktas. Eldstäder eller tillfälliga tältplatser mm bör undvikas på eller intill fornlämningar. Länsstyrelsen kan komma att ställa krav på tillstånd för ingrepp i fast fornlämning och arkeologiska utredningar/utgrävningar vid eventuell exploatering.

D 34 Ryssa finns omnämnd från 1440-talet och har fram till 1800-talet varit en hemfäbod till byarna ute på Sollerön. Hänsyn till riksintresset och den ålderdomliga bebyggelsen och odlingslandskapet behöver iaktas vid nyetableringar. Odlingsmark med betydelse för bebyggelsestruktur och landskapsbild bör ej bebyggas. Inom LIS-området finns ett flertal fornlämningar. Vid exploatering kan krav på arkeologiska insatser ställas.

En stor del av fokusområde F3 Västra Siljan ligger inom riksintresseområde för Sollerön W 69. Riksintresset omfattar Sollerön och delar av Siljans västra strand. Karaktäristiskt för riksintresset är den rika fornlämningsmiljön med koncentration av lågtekniska järnframställningsplatser, med samband till fornlämningsmiljön på Sollerön. Fornlämningsmiljöerna ligger i ett strandnära läge. Hänsyn till fornlämningar och anpassningar till riksintresset behöver dock göras för att kulturmiljön längs med Siljans västra strand ska kunna bevaras.

Inom LIS-området som utgörs av D35 Gesunda bör hänsyn till riksintresset kulturmiljövård (W 69) och de nära förknippade fornlämningsmiljöerna tas. De

öppna ytor som finns mellan bebyggelsen i Gesunda by och fritidsanläggningen vid Gesundaberget bör ej förtätas. En förtätning av bebyggelsen kan påverka riksintresset och upplevelsen av kulturlandskapet negativt. Detta innebär att öppna ytor, med betydelse för bebyggelsestruktur och landskapsbild är olämpliga för eventuell nybebyggelse.

Då LIS- områdena på Sollerön D 37 Sollerön - Kulåra, Rävsnäs och Bengtsarvet delvis ligger på odlingsmark bör försiktighet iakttas så att sambanden mellan bebyggelsen och den omgivande jordbruksmarken bevaras. Öppna ytor med betydelse för bebyggelsestruktur och landskapsbild bör därför inte bebyggas.

Vid exploatering kan krav på arkeologiska insatser ställas.

Generellt kan sägas, om de ovan angivna riksintresseområdena, att det med LIS-planen som grund är svårt att göra en mer detaljerad bedömning om riksintressena kan komma påtagligt skadas av de verksamheter och etableringar som planeras.

Mellankommunal samordning

De gemensamma slutsatserna mellan Mora, Orsa, Rättvik och Leksand om hur Siljan och Orsasjön bör exploateras behöver framgå av LIS-planen. För de LIS-områden, som ligger relativt nära kommungränsen, bör planen innehålla ett resonemang om påverkan på grannkommunen.

Strandskydd

Områden med utökat strandskydd bör generellt inte komma ifråga för LIS, eftersom dessa områden har särskilt höga värden för djur och växtliv och allmänhetens tillgänglighet. En översyn pågår för närvarande. Kommunen bör ta kontakt med länsstyrelsens naturvårdsenhet för att om möjligt samordna tidplanerna.

D 15. Sandön. Hela ön omfattas av utökat strandskydd. De flesta av de åtgärder som räknas upp under rubriken "Lämpliga etableringar" fordrar inte LIS utan kan genomföras med vanlig dispensprövning med stöd av särskilt skäl punkt 5. En möjlighet skulle kunna vara att ett mindre avgränsat område pekats ut som LIS för att möjliggöra exempelvis en enklare servering. Om en sådan lokalisering behöver utredas kan det istället förtydligas i texten att det enbart kan handla om enstaka servering eller annan byggnad som förbättrar möjligheterna för människor att ta del av glasbrukets historia samt att inga övernattningsstugor är tillåtna.

Siljan och hela Orsasjön ingår i det område som avses i MB 7 kap 18e § punkt 3 där restriktivitet i exploatering ska råda om det råder stor efterfrågan på mark för bebyggelse inom området. Länsstyrelsen anser att Siljan respektive Orsasjön är referensram för bedömningen av hur mycket exploatering av sjöområdena som är förenligt med lagstiftningen.

Siljans östra strand, framför allt vid D 53 Nusnässtranden och D 55 Skäjsnäs, är redan ganska exploaterad där just det strandnära läget utnyttjas. I Skäjsnäs finns all exploatering närmast stranden. Länsstyrelsen anser att utpekandet inte är förenligt med kriterierna i 7 kap 18 § e och att kommunen ska begränsa LIS-områdenas yta,

exploaterings möjligheter, närmast stranden på lämpligt sätt inom D 53 Nusnässtranden och D 55 Skäjsnäs. Begränsningen bör utgå från områdets betydelse för strandskyddets syften men också planmässiga överväganden som anslutning till bybildning, service, VA och relativt kort avstånd till Mora centrum samt att områden som är exploaterade i större utsträckning bör vara de som i första hand behålls som möjliga att exploatera. De redan idag mer exploaterade områdena har mindre betydelse för strandskyddet under förutsättning att det finns en fungerande grönstruktur, som säkrar allmänhetens tillgänglighet och upplevelsevärden, samt att växt- och djurliv inventeras före eventuell exploatering.

Områdena utgör samlad bebyggelse. Länsstyrelsen anser att området ska detaljplaneläggas före exploatering.

Kommunen har pekat ut LIS-område D 61 Oxberg som omfattas av område för landskapsbildsskydd för Spjutmosjön. Område D 62 tangerar områdesgränsen för landskapsbildsskydd. Inom detta område råder förbud mot att utan Länsstyrelsens tillstånd uppföra nya byggnader. Inom området är det dessutom Länsstyrelsen som prövar samt har tillsyn över strandskyddet. Den del av utpekade LIS-område som omfattas av landskapsbildsskydd bör uteslutas ur LIS-området.

Sandstränder i Mora kommun hyser på flera platser rödlistade och ovanliga insekter såsom t.ex. strandsandjägare och silverlöpare, detta gäller området kring Mora, längs Dalälven och i dess delta i Siljan samt södra delen av Orsasjön. Daggvide är en rödlistad art som också förekommer på denna typ av sandstränder som är påverkade av vattenståndsfuktuationer, den förekommer bara kring Mora samt i Klarälvsdalen i hela Sverige. Dessa stränder bör inte bebyggas och särskild hänsyn ska tas till dessa områden i utformning av fri passage. Detta berör bl.a. LIS-område D45 Kråkberg.

Delområden

D11. Venjan. LIS-området bör begränsas så områden med naturvärden inte ingår och genom att vattenområdet minskar så att öar inte ingår.

D21 Kättbo, D22 Öndalen och Råbäcken och D 65. Sästjärnen. LIS-områdena omfattar vattenområden med öar och obebyggda uddar. Dessa bör uteslutas.

D31 Åmåsäng och D45 Kråkberg. Två områden nära Mora tätort som länsstyrelsen anser ska detaljplaneläggas. Åmåsäng är värdefullt utifrån strandskyddssynpunkt då det är ett område nära Mora tätort som är tillgängligt för allmänheten. Områden med höga naturvärden i den norra delen av LIS-området bör uteslutas på grund av den särskilda restriktivitet som ska råda vid Siljan. Vid Kråkberg har hela strandskyddsområdet utpekade höga naturvärden och LIS-området ligger dessutom vid Orsasjön där särskild restriktivitet ska råda. Lämplig grad av restriktivitet för de båda områdena får utredas i samband med detaljplaneläggningen.

D33 Vika och D34 Ryssa. Bossån och Ryssån har utpekade höga naturvärden. De områden som är obebyggda och har höga naturvärden bör uteslutas ur LIS-området.

D35 Gesunda. LIS-området bör begränsas genom att utesluta den del av berget som har utpekade naturvärden.

D37C Sollerön Bengtsarvet. Området är utpekad i den gällande översiktsplanen som bebyggelseområde. Området bör planläggas.

D41 Våmhus. Ett LIS - område som bör begränsas genom att utesluta obebyggda delar av området kring Våmån som har utpekade höga naturvärden.

D61. Oxberg. Obebyggda delar av området med höga naturvärden i området mellan Dysån och Pellsjön bör uteslutas ur LIS-området.

I kartorna för LIS-områdena så bör det framgå om ”skyddad eller värdefull natur” är formellt skyddade områden eller övriga utpekade naturvärden. Kartorna bör även visa det gällande utökade strandskyddet och det är önskvärt att kommunens ställningstagande om var utökat strandskydd bör råda även framgår.

I LIS-planen finns det i de inledande kapitlen flera generella ställningstaganden som inte kan göras i översiktsplanens allmänna bedömningar, som inte är förenliga med strandskyddslagstiftningen och som kan innebära missförstånd och bör utgå ur planen. Ställningstagandena sker vid prövningen. Uttryck som ”normalt bör kunna tillåtas” bör inte finnas med i planen (sid 17). Det finns inte heller förutsättningar för att i planen ange att det i regel är möjligt att ge dispens eller upphäva strandskyddet inom ett LIS-område (sid 9). Länsstyrelsen anser att texten behöver ses över.

Det ska ske prövning i det enskilda fallet hur bred den fria passagen behöver vara och exakta generella mått bör inte anges i planen. Båthus och bryggor kan komma att tillåtas på den fria passagen efter prövning.

Fri passage som lämnas längs stranden är lika viktigt för växt- och djurliv som för allmänhetens tillgång. Att stranden är sank och svåråtkomlig gör inte att den fria passagen saknar funktion t ex vid D43. Kumbelnäs.

Det bör framgå att båthusens utformning har stor betydelse för hur privatiserande de verkar och huruvida de kan tillåtas på den fria passagen, kommunen kan i villkor för dispens reglera båthusens utseende så att tillkommande båthus får samma utformning som gamla. Endast minimala ljusinsläpp bör tillåtas i ett båthus. Länsstyrelsen ser det som positivt att kommunen anger att i de områden där båthusutredning saknas bör sådana först genomföras, så att båthus placeras samlat.

Avgränsning av tomtplats är ett krav och ska alltid ingå i dispens från strandskyddet, enligt 7 kap 18f § MB. Tomtplats bör avgränsas med staket el dyl mot den fria passagen.

Särskilt skäl punkt 5 kan användas vid upphävande av strandskydd i en detaljplan i det fall det anses utgöra ett angeläget allmänt intresse - tätortsutveckling. Det finns inte lagstöd för att i Översiktsplanen peka ut geografiska områden där detta särskilda skäl kan användas. Det är inte lämpligt att föregå en prövning genom att ange under

vilka förutsättningar som detta kan ske, det ska bedömas i varje enskilt fall. Dessutom ska det göras en bedömning av om den aktuella åtgärden behöver ske inom strandskyddat område.

Det bör förtydligas i planen vad som är kommunens respektive länsstyrelsens prövningsrätt i strandskyddsfrågor när det gäller skyddad natur som naturreservat, Natura 2000-områden m fl.

Konsekvenser som redovisas under varje delområde bör utvecklas och ge en mer allsidig bild av konsekvenserna.

Övrigt

Kulturmiljövård

Fornlämningar

Inom flertalet av de utpekade LIS-områdena förekommer fornlämningar. Vanligast är förhistoriska boplatser, gravfält och järnframställningsplatser, vilka oftast inte är geografiskt avgränsade. Fornlämningar skyddas av kulturminneslagen. Ett resonemang kan också föras kring hur ett tillgängliggörande av kulturmiljöer kan bidra till en positiv utveckling av landsbygden.

Mora kommun har fornminnesinventerats en gång. Någon revidering gjordes aldrig. Detta innebär att det kan finnas betydligt fler fornlämningar än de som presenteras i fornminnesregistret. Länsstyrelsen kan därför i framtida ärende inom LIS- områden ställa krav på arkeologiska utredningar. Detta bör framgå av LIS-planen.

Fäboddar

Inom flertalet av LIS- områdena utgörs bebyggelsen av fäboddar. Alla fäboddar anlagda före 1800-talet är, enligt Riksantikvarieämbetet, att betrakta som fasta fornlämningar enligt kulturminneslagens 2 kap., oberoende av om de är registrerade i Riksantikvarieämbetets fornminnesregister. All eventuell exploatering inom fäboden kräver Länsstyrelsens prövning enligt kulturminnes lagens 2 kap. Exploatering av den gamla inägomarken i fäboden är olämplig från kulturmiljösynpunkt. Förtätning och nybyggnation inom fäboden bör anpassas till äldre bebyggelsemönster och byggnads traditioner beträffande placering, utformning, material och färgsättning.

Båthus

Längs med Siljans strandlinje finns flertalet båthus. I Nusnäs t ex finns ett hundratal båthus. Dessa ligger tätt intill varandra och uppradade längs med strandkanten. Kulturmiljön är genom sin omfattning unik för hela Siljansområdet och visar pedagogiskt hur viktig vattenburna transporter har varit för hela Siljansområdet. Det är därför önskvärt att båthusbebyggelsen och tillhörande strukturer som tomter mm bevaras. Nya båthus bör anpassas till befintliga byggnadstraditioner som placering, utformning, material och färgsättning.

Delområden

D 25 Gävlunda och Landboby. Vid exploatering inom byarna bör nybebyggelse anpassas till den befintliga gamla bebyggelsestrukturen.

LIS- området D 41 Våmhus omfattas som ett större sammanhängande område av kulturintresse. Den del av LIS- området som ur ett kulturmiljöperspektiv är känsligt för exploatering ligger i ett geografiskt område kring Våmhus kyrka ner till Våmån och Orsasjön.

Intill Våmhus kyrka finns ett flertal fornlämningar bestående av järnframställningsplatser. Fornlämningarna är inte geografiskt avgränsade och kan uppta ett större område än de som finns utmarkerade i fornminnesregistret.

Kyrkans och fornlämningarnas placering i landskapet uppe på ett krön med fri sikt ner över odlingslandskapet i öster och över Orsasjön och Våmån gör att det ur kulturmiljö synpunkt inte är lämpligt med nybyggnation inom denna del av LIS-området.

Längs med LIS-området D 45 Kråkbergs strandlinje finns ett flertal fasta fornlämningar bestående av järnframställningsplatser. Fornlämningarna är vanligast inte geografiskt avgränsade. Eventuell exploatering i dessa områden måste utredas närmre och tillstånd från länsstyrelsen krävs.

D 55 Skäjsnäs. Längs med hela LIS- området finns flertalet fornlämningar utspridda. Om fornlämningar berörs av exploatering kan Länsstyrelsen ställa krav på tillstånd och arkeologiska utgrävningar i enlighet med 2 kap Kulturminneslagen.

LIS- området D 64 Läde omfattas av by/fäboden Läde. Fäboden har medeltida anor och kärnområdet av bebyggelsen visar på en ålderdomlig karaktär och strukturer. De mer perifera områdena av vallen är av yngre ålder och har karaktären av fritidshusbebyggelse. Inom de delar av Läde som utgörs av äldre byggelse är förtätning av byggnader eller ändring av tomtmark olämpligt. I de mer perifera områdena kan en viss förtätning vara möjlig om den anpassas till den äldre bebyggelsemiljöns utformning och anpassas till byggnadstradition i val av placering, utformning, material och färgsättning.

De öppna odlingsytorna inom centralområdet av fäbodvallen bör hållas fria från nybebyggelse.

Ur kultur och landskaps synpunkt är det av vikt att behålla den utbredning och avgränsning som fäbodstället har. Omgivande skogsmark, betesmarker, stigar och mindre sjöar som nyttjas är viktiga att hålla fria från nybebyggelse.

VA

LIS-planen hänvisar till enskilda avloppslösningar alternativt till kommande VA-plan för Mora kommun, dvs hur avloppshanteringen avses att lösas för respektive LIS-område framgår inte av LIS-planen, vilket skapar osäkerhet om vilka exploateringar som är möjliga att genomföra i dagsläget. I områden som idag har enskilda VA-lösningar, kan det uppkomma behov av gemensamma lösningar i framtiden. Av 6 § Lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster (LAV) framgår bland annat att om det med hänsyn till skyddet för människors hälsa eller miljön behöver ordnas vattenförsörjning eller avlopp i ett större sammanhang för en viss befintlig eller blivande bebyggelse, ska kommunen bestämma det verksamhetsområde inom vilket

vattentjänsten eller vattentjänsterna behöver ordnas och se till att behovet snarast, och så länge behovet finns kvar, tillgodoses i verksamhetsområdet genom en allmän va-anläggning.

Enligt 51 § LAV utövar länsstyrelsen tillsyn över att kommunen fullgör skyldigheten enligt 6 § att tillgodose behovet av vattentjänster. Länsstyrelsen får förelägga kommunen att fullgöra skyldigheten. Ett sådant föreläggande får förenas med vite. I sjönära sommarstugeområden där utvecklingen har blivit sådan att det finns uppenbara behov av att lösa VA-frågan gemensamt, kan Länsstyrelsen komma att utöva tillsyn, och ett föreläggande kan bli aktuellt om kommunen inte själv tar ansvar.

Lantbruk

Många av de utpekade LIS-områdena berör jordbruksmark, men det saknas analys av detta och redogörelse för vilka avvägningar som gjorts enligt MB 3 kap 4§.

Riskfrågor

Förutsättningarna för exploatering avseende översvämningsrisk (flöden) och geotekniska riskfaktorer (ras, skred och erosion) bör redovisas övergripande för de olika fokusområdena/ delområdena. Det bör finnas en strategi för hur de geotekniska förutsättningarna för utbyggnad ska klarläggas vid framtida detaljplaneläggning eller bygglovgivning.

Under hösten 2013 kommer myndigheten för samhällskydd och beredskap (MSB) att överlämna en översvämningskartering för hela Dalälven, som tas fram i samband med översvämningsdirektivet. Översvämningskarteringen tas fram för 100-årsflöde och 200-års flöde samt högsta beräknade flöde. Beräkningarna för de två förstnämnda flödena är klimatanpassade.

Även avseende ras- och skredrisker kommer kunskapsläget att utökas genom det pågående arbetet med förnyade översiktliga stabilitets karteringar, som MSB i samarbete med kommunerna genomför för bebyggda områden i Dalarna.

Vid planering av bebyggelse inom LIS-områdena behöver hänsyn tas till risker med anledning av närhet till rekommenderad transportled för farligt gods (väg/järnväg). Se länsstyrelsens vägledning.

Kommunikationer

Både den nationella och regionala transportplanen är under revidering och fastställs under våren 2014. Dalabanan och väg 70 är särskilt viktiga nationella stråk (riksintresse).

Undersökningstillstånd

För vissa av de föreslagna LIS-områdena finns beviljade undersöknings tillstånd för olja och gas.

Behovsbedömning enligt 6 § förordningen om miljökonsekvensbeskrivningar

Länsstyrelsen delar kommunens bedömning att översiktsplanetillägget inte medför betydande miljöpåverkan.

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

Stadsbyggnadsförvaltningen har efter samrådet träffat länsstyrelsen vid två tillfällen angående länsstyrelsens yttrande. Vi tycker att detta har varit givande möten och uppskattar att vi fått den möjligheten.

Övergripande synpunkt

Stadsbyggnadsförvaltningen tycker att det är positivt att länsstyrelsen anser att LIS-planen bygger på väl gentänkta kriterier för landsbygdsutveckling.

Översiktsplanens samband med LIS-planen redovisas på sida 6 i samrådshandlingen, *kapitel 1.2. Tematiskt tillägg till översiktsplan (TÖP)* samt i rekommendationerna för varje LIS-område under rubriken *Gällande översiktsplan*.

Länsstyrelsens särskilda granskning

Riksintressen

Delområdesrekommendationerna för de LIS-områden som saknar beskrivning av aktuella riksintressen kompletteras. Ställningstagande om de riksintressen som omfattar större områden finns beskrivna under respektive fokusområde, exempelvis riksintresse för friluftsliv enligt 4 kap. 2 § Miljöbalken. För tydlighetens skull kommer en beskrivning av dessa även att föras in i inledningen.

Kulturmiljövård

Stadsbyggnadsförvaltningen anser att det är lämpligt och önskvärt att kunna erbjuda möjligheter till nybyggnation i Bonäs. Trots möten har dock inte Stadsbyggnadsförvaltningen och Länsstyrelsen kommit överens i den här frågan. Vi ser därför att möjligheterna att bygga i Bonäs måste utredas vidare och att detta bör ske i en fördjupning av översiktsplanen. LIS-området för Bonäs lyfts därför ut ur LIS-planen men arbetet med att hitta lämpliga utbyggnadsområden i Bonäs fortsätter.

Stadsbyggnadsförvaltningen kommer att utesluta den obebyggda fastighet som ligger närmast fornlämningsområdet vid Skäjsnäsudden ur LIS-området. LIS-områdets gräns kommer istället att gå där befintlig bebyggelse slutar. Detta i enlighet med överens med länsstyrelsens yttrande.

I detaljplan eller förhandsbesked ställer Stadsbyggnadsförvaltningen krav på arkeologisk utredning om det bedöms kunna finnas fornlämningar i området. Behovet av arkeologiska utredningar beslutas i samråd med länsstyrelsens kulturmiljöenhet. Det är inte aktuellt att inom ramen för det tematiska tillägget till översiktsplan ytterligare utreda LIS-områden som ligger inom riksintresse för kulturmiljövård genom arkeologiska utredningar.

Behovet av hänsynstagande till riksintresset och fornlämningsmiljöerna för LIS-områden, exempelvis inom F1. Norra Venjan, finns beskrivet under *Utmaningar och avvägningar* i de aktuella LIS-områdena.

Stadsbyggnadsförvaltningen håller med länsstyrelsen om att stor hänsyn till fornlämningarna krävs i delområde D15. Sandön. Områdesbeskrivningen för D15. Sandön förtydligas.

Områdesbeskrivningen för D34. Ryssa kompletteras med information om riksintresset för kulturmiljövård. LIS-områdena har justerats något så att jordbruksmark med värde för landskapsbilden och bebyggelsestrukturen inte ingår i de LIS-områden som avgränsats i detalj. Vid Stadsbyggnadsförvaltningens möte med länsstyrelsen efter samrådet klargjordes att bebyggelsen i Ryssa inte är av sådant slag att den kräver särskild hänsyn vid nyexploatering utöver hänsyn till jordbruksmarken.

För F3. Västra Siljan kompletteras respektive påverkat LIS-område med en beskrivning av riksintresset för kulturmiljövård och behov av hänsyn till riksintresset.

För D35. Gesunda finns rekommendationer i den gällande översiktsplanen för Mora kommun. De rekommendationerna stämmer med länsstyrelsen synpunkter och fortsätter att gälla.

För D37. Sollerön finns rekommendationer i den gällande översiktsplanen för Mora kommun. De rekommendationerna stämmer med länsstyrelsen synpunkter och fortsätter att gälla. Beskrivningen i LIS-planen kompletteras för Rävsnäs, då det området inte nämns i gällande översiktsplan. Vid möte med länsstyrelsen efter samrådet ansågs preliminärt inte en exploatering vid området i Bengtsarvet riskera påtaglig skada på riksintresset för kulturmiljövård och området kommer därför behållas i LIS-planen.

Krav på arkeologiska insatser kan alltid bli aktuella vid byggnation. I de LIS-områden där det är stor sannolikhet att arkeologiska insatser kan bli aktuella kompletteras områdesrekommendationerna med den informationen. Detta gäller främst områden som ligger inom riksintresse för kulturmiljövård.

Eftersom en översiktsplan är generell och omfattar hela kommunens yta behöver detaljerade bedömningar vänta till efterföljande skeden. Eventuell påverkan på riksintressen utreds alltid i detaljplaner, förhandsbesked och bygglov.

Mellankommunal samordning

LIS-planens inledning kompletteras med de gemensamma slutsatser som Mora, Orsa, Rättvik och Leksand kommit fram till angående exploatering kring Siljan och Orsasjön. För de LIS-områden som ligger nära kommungränsen införs ett resonemang om påverkan på grannkommunerna under en egen rubrik, *Påverkan på grannkommunen*.

Strandskydd

I områden som omfattas av utökat strandskydd föreslås LIS-områden på Sandön, där möjliga åtgärder är starkt begränsade, samt vid Oxberg och Gopshus. Inför länsstyrelsens översyn av det utvidgade strandskyddet har Mora kommun yttrat sig om att man anser att det utökade strandskyddet i Oxberg och Gopshus ska upphöra att gälla 31 december 2014. Preliminärt har länsstyrelsen bedömt att de delar den åsikten. LIS-områdena kommer dock att anpassas till landskapsbildsskyddets gränser för de båda områdena.

Områdesbeskrivningen för D15. Sandön förtydligas, se föregående sida.

Efter möten mellan Stadsbyggnadsförvaltningen och länsstyrelsen efter samrådet kommer Stadsbyggnadsförvaltningen att göra förändringar i delområdena D53 Nusnässtranden och D55 Skäjsnäs i form av bredare passager/släpp mellan bebyggelse och längre sammanhängande orörda områden. Inom vilka områden detaljplan kommer att krävas kommer också att redovisas. Då förutsättningarna ser mycket olika ut inom områdena anser Stadsbyggnadsförvaltningen att detaljplan inte kan krävas för all byggnation inom de aktuella LIS-områdena-

Gränserna för LIS-områdena D61 Oxberg justeras så att LIS-området inte omfattar områden som ligger inom landskapsbildsskyddet. Gränserna för D62 Gopshus finjusteras.

Det inledande kapitlet 4.3.3. Naturvärden kompletteras med ett stycke om sandstränder. Strandens värden i D45. Kråkberg finns beskriven i delområdesrekommendationen.

Delområden

Delområde D11. Venjan justeras så att öar utan fast landförbindelse och udden med redovisade höga naturvärden inte längre ingår i LIS-området.

För D21 Kättbo, D22 Öndalen och Råbäcken samt D65 Sästjärnen förtydligas rekommendationerna så att det framgår att obebyggda uddar samt öar utan fast landförbindelse inte är aktuella för strandskyddsdispens/upphävande av strandskyddet.

D31 Åmäsäng justeras enligt det planprogram för området som godkänts av kommunstyrelsen. De områden som har krav på detaljplaneläggning redovisas på kartan.

Strandens värden för delområde D45 Kråkberg finns beskriven i delområdesrekommendationen. Efterföljande detaljplaneläggning kommer att ta hänsyn till naturvärdena.

För D33 Vika, D34 Ryssa, D35 Gesunda, D36 Mångberg, D 41 Våmhus och D61 Oxberg förtydligas kraven kring områdena längs åarna respektive småsjöarna med höga naturvärden. Minst 50 meter fri passage eller avskilt från stranden av asfalterad

väg kommer att krävas för dispens/upphävande av strandskydd i dessa områden. Längre avstånd kan såklart bli aktuellt beroende på naturvärdenas utbredning.

För D35 Gesunda förtydligas att områden med utpekade naturvärden kan vara olämpliga för nybyggnation.

D37C Sollerön – Bengtsarvet innehåller fastigheter som redan är avstyckade med framdragen väg. Stadsbyggnadsförvaltningen anser att en bedömning måste göras i varje enskilt fall om huruvida detaljplan krävs eller inte.

De redovisade LIS-områdena kommer i utställningshandlingarna inte att omfatta några områden med formellt skyddad natur. Stadsbyggnadsförvaltningen anser därför inte att kartorna behöver redovisa vilka naturvärden som är formellt skyddade. Syftet med att redovisa naturvärdena är att det ska vara möjligt att få en uppfattning om i vilka områden det kan vara svårare att få dispens från strandskyddet. Kartorna kommer i utställningshandlingarna redovisa det utökade strandskyddet samt kommunens ställningstagande om i vilka områden strandskyddet bör fortsätta vara utökat.

Texten i de nämnda styckena på sida 17, kap. 4.3.8.3. *Båthus* och sida 9, kap. 2.2.1. *Landsbygdsutveckling i strandnära lägen som skäl för dispens*, justeras enligt länsstyrelsens yttrande. Ytterligare beskrivning av utformning på båthus kommer dock inte att redovisas i LIS-planen. Befintliga båthusutredningar innehåller riktlinjer som tillämpas redan idag.

Texten om bredden på den fria passagen justeras enligt länsstyrelsens yttrande.

Textavsnittet angående den fria passagen för D43. *Kumbelnäs* förtydligas då syftet med texten inte var att påstå att den fria passagen skulle sakna funktion.

Rubriken för kap. 4.3.8.2. *Avgränsning av tomtplats* ändras till 4.3.8.2. *Fysisk avgränsning av tomtplats*. Enligt det aktuella stycket bör tomtplats avgränsas med häck, mur eller staket i enlighet med länsstyrelsens yttrande.

Kapitel 3.8. Särskilt skäl; angeläget allmänt intresse lyfts ut ur LIS-planen.

Vad som är länsstyrelsens respektive kommunens prövningsrätt i strandskyddsfrågor finns redovisat i kap. 2.2. *Dispens från strandskyddet*. LIS-områdena kommer inte längre att omfatta områden där länsstyrelsen har prövningsrätt, t.ex. områden inom landskapsbildsskydd. Den informationen förs in i texten.

Rubriken *Konsekvenser* under respektive delområde byter namn till *Möjliga effekter på landsbygdsutvecklingen* för att bättre spegla vilken typ av information som ges under den rubriken. Konsekvenserna redovisas i kap. 5. *Konsekvenser*.

Övrigt

Kulturmiljövård

Fornlämningar

En positiv utveckling av landsbygden kopplat till tillgängliggörande av kulturmiljöer är framförallt kopplat till turism. Detta kan exempelvis vara aktuellt för D15 Sandön. Stadsbyggnadsförvaltningen har valt att inte beskriva olika möjligheter för turism i LIS-planen eftersom beskrivningar då skulle bli allt för omfattande.

Krav på arkeologiska insatser kan alltid bli aktuella vid byggnation. I de LIS-områden där det är stor sannolik att arkeologiska insatser kan bli aktuella kompletteras områdesrekommendationerna med den informationen.

Fäbodan

För samtliga föreslagna LIS-områden inom fäbodan gäller riktlinjer i gällande översiktsplan om hur ny bebyggelse ska anpassas till den befintliga. Riktlinjerna avser antingen den specifika fäboden eller fäbodan generellt. Beskrivningarna för de LIS-områden som omfattar fäbodan kompletteras med information om att arkeologiska insatser och prövning enligt kulturmiljölagen kan komma att krävas.

Båthus

Ytterligare beskrivning av utformning på båthus kommer inte att redovisas i LIS-planen. Befintliga båthusutredningar innehåller riktlinjer som tillämpas redan idag.

Delområden

För D25. Gävunda och Landbobygnad gäller kap. 7. *Landsbygdsutveckling* i gällande översiktsplan för Mora kommun. Enligt de riktlinjerna ska bland annat tillkommande bebyggelse så långt som möjligt inordnas i befintlig bebyggelsegruppering.

D41. Våmhus omfattas av områdesrekommendationer i gällande översiktsplan för Mora kommun, *Bs 7 Våmhus*. De rekommendationerna fortsätter att gälla. Kulturmiljöintresset och den hänsyn som behöver tas finns i gällande översiktsplan redovisat både i beskrivning av området och i rekommendationerna.

För D45. Kråkberg finns redovisat krav på detaljplan. Närmare utredning avseende fornlämningar och övriga kulturmiljövärden kommer att ske i detaljplan eller planprogram.

Rekommendationerna för D55. Skäjsnäs förtydligas så att det framgår att Länsstyrelsen kan ställa krav på tillstånd och arkeologiska utgrävningar.

D 64. Låde omfattas av rekommendationer i gällande översiktsplan som motsvarar länsstyrelsens yttrande. Rekommendationerna för *Bk 9 Låde* i gällande översiktsplan för Mora kommun fortsätter att gälla.

VA

Mora kommun arbetar med att ta fram en VA-plan. Det finns med dagens teknik goda möjligheter att på de flesta platser lösa vatten och avlopp för enskilda eller små grupper av bostäder. Det är inte möjligt att i tid samordna alla kommunens större

planer. Genom att LIS-planen går före VA-planen finns det möjlighet att i VA-planen ta hänsyn till förväntad utveckling i utpekade LIS-områden.

Lantbruk

I de LIS-områden som omfattar stora geografiska områden på grund av små vattendrag, exempelvis D11 Venjan, gäller riktlinjerna i gällande översiktsplan för exploatering av jordbruksmark. Detta förtydligas för dessa områden med hänvisning till gällande översiktsplan. För de LIS-områden som omfattar begränsade geografiska områden görs ett förtydligande gällande lämpligheten att bygga på jordbruksmark under rubriken *Utmaningar och avvägningar*.

Riskfrågor

Stadsbyggnadsförvaltningen har aktivt valt bort att redovisa översvämningsnivåer i karta eftersom översvämningskarteringar endast finns för Siljan, Orsasjön och Österdalälven. Stadsbyggnadsförvaltningen ansåg därför att en redovisning i karta av översvämningsnivåer för dessa sjöar kan bidra till en missuppfattning att det inte finns någon översvämningsrisk i andra områden. Några områden med utpekad ras- eller skredrisk finns inte inom LIS-områdena, utan dessa riskområden är koncentrerade till de centrala delarna av Mora. Kapitel 3.7. *Översvämnings-, ras- och skredrisk* beskriver att hänsyn måste tas till dessa förutsättningar.

Nya underlagsmaterial, som exempelvis skredkarteringar, kan vid behov föras in i LIS-planen om de blir klara innan utställningsskedet och är relevanta för LIS-områdena.

Efterföljande detaljplaneläggning eller lovgivning tar hänsyn till eventuella risker med anledning av närhet till rekommenderade transportleder för farligt gods.

Kommunikationer

Aktuella LIS-områden har kompletterats med information om att Dalabanan, väg 70, väg 26 och E45 är riksintresse för kommunikation.

Undersökningstillstånd

Stadsbyggnadsförvaltningen är medveten om att stora områden i anslutning till Siljan och Orsasjön omfattas av undersökningstillstånd. Undersökningstillstånden bedöms inte omöjliggöra nybyggnation och eftersom de har begränsad giltighetstid redovisas de inte i LIS-planen.

Behovsbedömning enligt 6 § förordningen om miljökonsekvensbeskrivningar

Ingen kommentar.

S.2 Länsstyrelsen Jämtlands län

Stadsbyggnadsförvaltningen Mora Orsa har upprättat ett förslag till tematiskt tillägg till översiktsplan över områden lämpliga för landsbygdsutveckling i strandnära lägen. Länsstyrelsen har beretts tillfälle till yttrande.

Länsstyrelsen noterar att det i tillägget till översiktsplan saknas områden som berör Jämtlands län. Länsstyrelsen har därför inga synpunkter på planförslaget.

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

Inga kommentarer

S.3 Luftfartsverket

LFV har som sakägare av CNS-utrustning inget att erinra mot LIS-planen. Vi vill dock påminna om vad som står under **VIKTIGT** nedan.

Med CNS-utrustning menas utrustning för kommunikation, navigation och radar (Communication, Navigation, Surveillance). Analysen grundar sig på Svensk Standard 447 10 12 utgåva 1:1991 ”Skyddsavstånd för luftfartsradiosystem mot aktiva och passiva störningar för elektrisk kraftöverföring och tågdrift”, Standardiseringskommissionen i Sverige.

VIKTIGT: I vårt remissvar har LFV inte analyserat konsekvenser för flygvägar till och från flygplatser, samt om CNS-utrustning ägd av flygplats kan riskera att bli påverkad. Berörda flygplatser skall därför alltid tillfrågas som sakägare om byggnadsverk över 20 meter ingår i planer, eller om flygplatserna av annan anledning misstänks kunna bli påverkade av en etablering. Med berörd flygplats avses att etableringen hamnar inom flygplatsens MSA-yta ca 60 km ut från flygplatsen. MSA är den hinderyta som är störst och står för ”Minimum Sector Altitude”.

LFV erbjuder produkten Flyghinderanalys, där vi utför kontroll av flygvägar, luftrum och all tänkbar radioutrustning för luftfarten. För mer information, se www.lfv.se/flyghinderanalys.

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

Vid efterföljande detaljplanering och bygglovsprövning kommer berörda flygplatser att tillfrågas som sakägare när behov finns.

S.4 Trafikverket

Trafikverket tycker det är positivt att kommunen i flera av de utpekade områdena möjliggör en förtätning som exempelvis bidrar till förbättrat underlag för kollektivtrafik och därmed ökad hållbarhet.

I denna övergripande fas har Trafikverket inga direkta synpunkter på de olika förslagen.

När det gäller anslutning av områdena till det statliga vägnätet får man avgöra från fall till fall när exploateringen nått en högre detaljeringsgrad. Vissa områden ligger i relativt nära mer trafikerade vägar samt järnvägar och i de fallen bör man beakta risk för bl.a bullerstörning eller andra risker vid byggande nära statlig väg, samt hur anslutningen ska ske om det blir aktuellt. Trafikverket gör inte någon skillnad i bedömning för fritidshus eller permanentboende.

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

Eventuella anslutningar till statligt vägnät samt risk för bullerstörningar etc. hanteras i efterföljande detaljplaneläggning eller bygglovsprövning.

S.5 Svenska Kraftnät

Svenska Kraftnät har tagit del av handlingarna för rubricerat ärende och har ingenting att erinra mot upprättat förslag. Svenska Kraftnät vill ändå uppmärksamma er på att vi har en 400 kV-ledning som går genom Söromsjöbygden vid Venjanssjön och upp mot Österdalälven.

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

Stadsbyggnadsförvaltningen noterar att Svenska kraftnät har en 400kV ledning som går genom Söromsjöbygden vid Venjanssjön och upp mot Österdalälven. Kraftledningen finns redovisad i gällande översiktsplan.

S.6 Dalarnas museum

Generella synpunkter angående LIS-områdena

Strandnära lägen runt sjöar, åar och bäckar har varit mycket attraktiva för människor i förhistorien när det gäller placering av t ex boplatser, gravar, fångstanordningar samt myr- och sjömalmsbaserad järnframställning, men även för placering av olika verksamheter under historisk tid. Det är rikt på fornlämningar från skilda tider runt framförallt Venjanssjön, sjön Van, Siljan och Orsasjön.

De kulturmiljöer av betydelse som finns i eller alldeles i närheten av de utpekade strandnära LIS-områdena är byar, fåbodrar, odlingslandskap, stenåldersboplatser, fyndplatser för stenåldersredskap och bronsåldersföremål, järnframställningsplatser, fångstgropar, gravar och gravfält från brons- och järnålder, kalkugnar, kvarnar, källor, vilsten, kolningslämningar, tjärdalar, stenvälsbroar, fåbodstigar, ödesböle, glasbruksområden, gamla vägar, minnesstenar, uppgift om skansanläggning mm.

Kartmaterialet i LIS-dokumentet behöver förbättras. Det är viktigt att t ex riksintressen för kulturmiljövården och fornlämningar finns med samt att t ex bäckar/åar syns tydligare. De kartor som finns i översiktsplanen från 2006 saknar de fornlämningsregistreringar som därefter tillkommit.

Rent generellt är det svårt att bedöma verkningarna av föreslagna exploateringar då det i flera områden saknas områdesbestämmelser/fördjupade översiktsplaner.

Den tänkta bebyggelsens omfattning, placering och nödvändig infrastruktur framgår inte. Dessa exploateringar påverkar i hög grad de kulturhistoriska miljöerna. LIS-planens underlag medger därför inte en närmare bedömning varför Dalarnas museum anser att utbyggnad av områdena bör prövas i bl a detaljplan eller områdesbestämmelser. Odlingslandskapet har som regel stort kulturmiljövärde och bör inte exploateras. Det senare har även betydelse för vårt bidrag till och ansvar för den globala livsmedelsförsörjningen. Byar och byklungor bör ej byggas ihop eller förses med modernare randbebyggelse.

De flesta av LIS-områdena innehåller kända fasta fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar och flera av områdena till och med många lämningar. Det behöver framgå hur exploateringar kan utföras för att inte t ex fornlämningar ska påverkas. Likaså hur tillgängliggörande av vissa sevärda forn- och kulturlämningar kan utföras. Dessa lämningar är resurser som kan bidra till en positiv utveckling i

bygden. I vissa LIS-områden vore det t ex mycket värdefullt om det informerades om intressanta forn- och kulturlämningar genom att det sätts upp informationsskyltar och/eller ges ut broschyrer.

De fornminnesinventeringar som utförts i Mora kommun är delvis bristfälliga och ca 40 år gamla. Det finns säkerligen många fler fornlämningar än de som idag finns med i Riksantikvarieämbetets nationella fornminnesregister FMIS, Fornsök. Ett annat viktigt nationellt register är Skogsstyrelsens Skogens pärlor med bl a Skog & Historia-objekt där det finns ytterligare registrerade lämningar. Som exempel ur Skogens pärlor har lämningar för Selbäck och Vika tagits med, vilket gav ytterligare ca 15 lämningar. Många av de fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar som är registrerade är ungefärligen avgränsade. Järnframställningsplatser och boplatser från stenåldern till järnåldern är förhållandevis svåra att lokalisera och avgränsa. Boplatser kan dessutom täcka stora ytor och är ofta för diffusa och omfattande för att kunna styckas upp på enskilda tomter och markägare.

Generellt behövs nya kunskapsunderlag för att kunna göra kvalificerade bedömningar av de föreslagna LIS-områdena. Med nuvarande kunskapsunderlag behöver flera LIS-områden bli föremål för arkeologiska utredningar, vilket länsstyrelsen avgör. För eventuell exploatering i anslutning till fornlämningar krävs enligt Kulturminneslagens 2 kapitel tillstånd från länsstyrelsen. Observera att t ex fäbodan anlagda före 1800-talet är fasta fornlämningar (fr.o.m. 1/1 2014 blir tidsgränsen troligen 1850). Om oregistrerad fornlämning påträffas vid pågående schakt- och grävningsarbete ska arbetet omedelbart avbrytas och anmälan göras till Länsstyrelsen.

I Mora kommuns LIS-dokument saknas på många ställen adekvat information om fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar, kulturhistoriskt värdefulla miljöer och redogörelse för konsekvenser och hänsyn som behöver tas. I inledande och avslutande stora kapitel 3, 5 och 6 samt under Generella riktlinjer 4:3 behövs t ex en rubrik med Kulturvärden och text under den som t ex texten i föregående stycke. Likaså under de enskilda LIS-områdena.

Ytterligare synpunkter på LIS-områdena

Fl. Norra Venjan

Delar av Venjan samt hela Venjanssjön omfattas av riksintresse för kulturmiljövården. Här finns en av de förnämligaste fornlämningssjöarna med rikligt med stenåldersboplatser, järnframställningsplatser, järnåldersgravar samt förekomst av milstolpar, odlingsrösen, fångstgropar samt brukslämningar från Johannisholms glasbruk från slutet av 1700-talet/1800-talet.

D11. Venjan

Inom eller i närheten av LIS-området finns fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar i form av t ex stenåldersboplatser, järnframställningsplatser, fyndplatser för sten- och järnåldersföremål, vilsten och källa. Med stor sannolikhet finns det fler ännu okända lämningar än de redan registrerade inom själva LIS-området. Det är viktigt att säkerställa riksintresset. Det behöver göras arkeologisk/a utredning/ar i området.

D12. Östra Venjanssjön

Inom eller i närheten av LIS-området finns fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar i form av t ex stenåldersboplatser, järnframställningsplatser, järnåldersgravar, odlingsrösen, fäbodar, plats med tradition och minnessten. På udden strax väster om LIS-området finns två mycket intressanta järnåldersgravfält. Med stor sannolikhet finns det fler ännu okända lämningar än de redan registrerade inom själva LIS-området. Det är viktigt att säkerställa riksintresset. Det behöver göras arkeologisk/a utredning/ar i området.

D13. Ålderviken

De mycket fina fornlämningslägena inom LIS-området och att område ligger mellan stenåldersboplatser och järnframställningsplatser gör att det kan finnas ännu okända lämningar inom själva LIS-området. Det är viktigt att säkerställa riksintresset. Rekommenderar arkeologisk utredning i området.

D14. Ogviken

Att Ogviken varit fäbod, de mycket fina fornlämningslägena inom LIS-området och att område ligger mellan järnframställningsplatser gör att det kan finnas ännu okända fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar inom själva LIS-området. Det är viktigt att säkerställa riksintresset. Det behöver göras arkeologisk utredning i området.

D15. Sandön

Inom LIS-området finns rikligt med fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar i form av stenåldersboplatser, järnframställningsplatser, båtlänning och många olika lämningar efter det mycket intressanta Johannisholms glasbruk från slutet av 1700-talet. Det behöver sättas upp informations skyltar vid forn- och kultur lämningarna. Det är nödvändigt med iordningställda platser för eldstäder och dass på lämpliga platser. Det är mycket olämpligt med byggnader och anläggningar på ön då detta både förstör upplevelsen av forn- och kulturmiljön och förmodligen kommer att kräva arkeologiska undersökningar vilket innebär att lämningar förstörs. Med stor sannolikhet finns det fler ännu okända lämningar än de redan registrerade inom själva LIS-området. Det är viktigt att säkerställa riksintresset. Det behöver göras arkeologisk utredning i området.

D16. Krångdalen

Inom eller i närheten av LIS-området finns fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar i form av t ex fäbod, plats med tradition, fyndplats för vikingatida pilspets av järn, borttagna gravstenar samt eventuell plats för gravstenar (två av dessa har dokumenterats, men inte kommit in i FMIS vid dags datum). Förmodligen finns det fler ännu okända lämningar än de redan registrerade inom själva LIS-området. Det behöver göras arkeologisk utredning i området.

F2. Söromsjöbygden

D21. Kättbo

Inom LIS-området finns två övriga kulturhistoriska lämningar i form av trefaldighetskälla och minnessten. Det kan finnas fler ännu okända lämningar än de

redan registrerade inom själva LIS-området. Det behöver göras arkeologisk utredning i området.

D22. Öndalen och Råbäcken

Inom LIS-området finns fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar i form av fäbod, milstopparlstenar samt gammal landsväg. Det kan finnas fler ännu okända lämningar än de redan registrerade inom själva LIS-området. Det behöver göras arkeologisk utredning i området.

D23. Kvarnlandet

Ca 200 m nordväst om LIS-området finns fornlämningar i form av fångstgropar. Det kan finnas fler ännu okända lämningar än de redan registrerade inom själva LIS-området. Rekommenderar arkeologisk utredning i området.

D24. Johannisholms camping

Inom LIS-området finns fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar i form av gränsmärke och bruksområde för Johannisholms glasbruk från 1800-talet. Förmodligen finns det fler ännu okända lämningar än de redan registrerade inom själva LIS-området. Som exempel visar storskifteskartan bebyggelse, odlingar och rösen inom LIS-området. Det är viktigt att säkerställa riksintresset. Det behöver göras arkeologisk utredning i området.

D25. Gävunda och Landboby

Inom eller i närheten av LIS-området finns fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar i form av t ex stenåldersboplatser/fynd, järnframställningsplatser, minnessten och gamla odlingar/hägnader. Förmodligen finns det fler ännu okända lämningar än de redan registrerade inom själva LIS-området. Det behöver göras arkeologisk utredning i området. Jordbruksmark bör ej exploateras.

D26. Finnbodarna

Inom eller i närheten av LIS-området finns fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar i form av t ex fäbod, mycket intressanta stenåldersboplatser och järnframställningsplats. Med stor sannolikhet finns det fler ännu okända lämningar än de redan registrerade inom själva LIS-området. Det är viktigt att säkerställa riksintresset. Det behöver göras arkeologisk utredning i området.

F3. Västra Siljan

Södra delen av Vika samt Ryssa, Gesunda och Sollerön omfattas av riksintresse för kulturmiljövården. Här finns mycket intressanta fornlämningsområden i strategiska lägen och med Dalarnas största forn- och kulturlämningskomplex i lång kontinuitet. Gravfälten på Sollerön och de många järnframställningsplatserna är ytterst intressanta.

D31. Åmåsång

Inom LIS-området finns fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar i form av t ex järnframställningsplats och bryggglämning förmodligen för skeppning av järn,

kol och tjära. Det kan finnas fler ännu okända lämningar än de redan registrerade inom själva LIS-området. Rekommenderar arkeologisk utredning i området.

D32. Selbäck

Inom eller i närheten av LIS-området finns fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar i form av t ex fäbodlar, stenåldersboplats, uppgift om järnframställningsplats, ödesböle, kalkugnar, kalbrott, gränsröse, kolningslämningar, fångstgropar och tjärdalar. I Skogens pärlor finns det registrerat ytterligare lämningar såsom husgrunder, källare (ev kalkugn) dammvall, fossila åkrar, kolningsgrop, fångstgropssystem och fäbodstig. Förmodligen finns det fler ännu okända lämningar än de redan registrerade inom själva LIS-området. Det behöver göras arkeologisk utredning i området.

D33. Vika

Inom eller i närheten av LIS-området finns fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar i form av t ex stenåldersfynd, järnframställningsplatser, kalkugnar, stenvalvsbro och milstolpe/sten. I Skogens pärlor finns det registrerat ytterligare lämningar såsom dammvallar, kyrkstig och kolbotten. Förmodligen finns det fler ännu okända lämningar än de redan registrerade inom själva LIS-området. Det är viktigt att säkerställa riksintresset i södra delen. Det behöver göras arkeologisk utredning i området.

D34. Ryssa

Inom eller i närheten av LIS-området finns fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar i form av t ex fäbod, stenålders- och järnåldersfynd, stenåldersboplats, järnframställningsplatser, stenvalvsbro och minnessten. Med stor sannolikhet finns det fler ännu okända lämningar än de redan registrerade inom själva LIS-området. Det är viktigt att säkerställa riksintresset. Det behöver göras arkeologisk utredning i området.

D35. Gesunda

Inom eller i närheten av LIS-området finns fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar i form av t ex fäbod, stenåldersboplats, järnframställningsplatser, mycket intressant sten med skålgropar, fossil åkermark, källa med tradition, milstolpe/sten, minnessten, gammal färdväg, uppgift om vårdkaseberg och intressant kvarn område. Med stor sannolikhet finns det fler ännu okända lämningar än de redan registrerade inom själva LIS-området. Det är viktigt att säkerställa riksintresset. Det behöver göras arkeologisk utredning i området. Odlings landskap och jordbruksmark bör ej exploateras.

D36. Mångberg

Inom LIS-området finns fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar i form av t ex fäbod, äldre timmerhuskultur, järnframställningsplats, såg och trösklada. Förmodligen finns det fler ännu okända lämningar än de redan registrerade inom själva LIS-området. Det behöver göras arkeologisk utredning i området. Den öppna täkten bör inte bebyggas.

D37. Sollerön - Kulåra, Rävsnäs och Bengtsarvet

Det kan finnas ännu okända fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar inom LIS-områdena. Det är viktigt att säkerställa riksintresset. Det behöver göras arkeologiska utredningar. Odlingslandskap, odlingsrösen med mera bör ej exploateras. I Kulåra finns äldre timmerhuskultur av värde.

F4. Orsasjön

Östra delen av Orsasjön ingår i riksintresse för kulturmiljövården. När det gäller fornlämningar är Orsasjön en av de rikaste. Här finns rikligt med stenåldersboplatser och järnframställningsplatser, flera gravar och gravfält från järnåldern och ett mycket intressant depåfynd från bronsåldern.

D41. Våmhus

Inom LIS-området finns fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar i form av t ex stenåldersboplatser, järnframställningsplatser, fossil åkermark, stenvälsbro och minnesstenar. Området i sydost är känsligt med tanke på de många fornlämningarna och järnåldergravarna öster om området. Med stor sannolikhet finns det fler ännu okända lämningar än de redan registrerade inom LIS-området. Det behöver göras arkeologisk/a utredning/ar i området. Odlingslandskap bör ej exploateras.

D42. Djupvik

Inom eller i omedelbar närhet av LIS-området finns fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar i form av två järnframställningsplatser. Väster om området finns det järnåldergravar. Förmodligen finns det fler ännu okända lämningar än de redan registrerade inom LIS-området. Det behöver göras arkeologisk utredning i området.

D43. Kumbelnäs

Inom LIS-området finns en övrig kulturhistorisk lämning i form av en slaggförekomst. Det kan finnas fler ännu okända lämningar än de redan registrerade inom LIS-området. Rekommenderar arkeologisk utredning i området.

D44. Bonäs

Inom och i närheten av det mellersta LIS-området samt på Näsåkersudd finns fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar i form av järnframställningsplatser. Det kan finnas fler ännu okända lämningar än de redan registrerade inom LIS-områdena. Det öppna odlingslandskapet och den direkta kontakten mellan den fina radbyn och Orsasjön bör bibehållas. Den hävdade odlingsmarken mot Orsasjön har stor betydelse för Bonäs kulturmiljövärde och bör inte exploateras. Eftersom riksintresset kan skadas om LIS-områdena införs bör de utgå.

D45. Kråkberg

Inom eller i närheten av LIS-områdena finns rikligt med fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar i form av mycket intressanta stenåldersboplatser, järnframställningsplatser och fyndplatser för stenåldersföremål (två av fyndplatserna har dokumenterats, men inte kommit in i FMIS vid dags datum). Sedan en

arkeologisk utredning gjordes i vissa delar har det framkommit ytterligare en stenåldersboplats (RAÄ Mora 1442) uppe på en gammal strandlinje. Utbredningen på boplaten är inte klargjord. Med stor sannolikhet finns det fler ännu okända lämningar än de redan registrerade inom själva LIS-områdena. Det behöver göras ytterligare arkeologisk/a utredning/ar i området.

D46. Vattnäs - Rovu och Råudden

Inom LIS-områdena finns inga kända fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar, men runt LIS-områdena finns många mycket intressanta lämningar i form av brons- eller järnåldersgravar, järnframställningsplatser, fyndplatser för stenåldersföremål, skärvtensvall typisk för bronsåldern och ett unikt depåfynd från bronsåldern. Det kan finnas ännu okända lämningar inom själva LIS-områdena. Det är viktigt att säkerställa riksintresset. Rekommenderar arkeologisk/a utredning/ar i områdena.

F5. Östra Siljan

Utmed Östra Siljan finns ett stort antal fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar och däribland två riksintressen för kulturmiljövården, nämligen Färnäs by och Skäjsnäs med ett stort järnåldersgravfält.

D51. Östra Färnäs

Inom LIS-områdena finns inga kända fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar, men strax norr om området finns en milstolpe/sten och platsen för en varggrop. I Färnäs by finns det flera järnframställningsplatser. Med tanke på ovan beskrivna lämningar, att det rinner en bäck genom området och att där finns äldre jordbruksmark gör att det kan finnas ännu okända lämningar inom själva LIS-området. Det är viktigt att säkerställa riksintresset. Rekommenderar arkeologisk utredning i området.

D52. Bältervik

Inom LIS-området finns inga kända fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar, men strax norr och söder om området finns fyndplatser för stenåldersföremål och järnframställningsplatser. I mellersta delen av LIS-området gjordes en arkeologisk utredning 2006, varvid det inte framkom några fornlämningar. Med tanke på ovan beskrivna lämningar, att det rinner en bäck genom området och att där finns äldre jordbruksmark gör att det kan finnas ännu okända lämningar inom själva LIS-området. Rekommenderar arkeologisk utredning i norra och södra delarna av området.

D53. Nusnässtranden

Inom och i närheten av LIS-områdena finns fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar i form av plats med tradition om gammal kyrkogård, järnframställningsplatser och förmodade fångstgropar. På ömse sidor om LIS-områdena finns många lämningar i form av framförallt järnframställningsplatser. Med stor sannolikhet finns det fler ännu okända lämningar än de redan registrerade inom LIS-områdena. Det behöver göras arkeologisk/a utredning/ar i området.

D54. Fudal

Inom och i närheten av LIS-områdena finns fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar i form av plats med tradition om gammal kyrkogård, järnframställningsplatser, fångstgropar, källare, husgrund och uppgifter om kvarn och kyrka/kapell. Förmodligen finns det fler ännu okända lämningar än de redan registrerade inom LIS-områdena. Det behöver göras arkeologisk/a utredning/ar i området.

D55. Skäjsnäs

Delar av de stora LIS-områdena ligger inom riksintresse för kulturmiljövården. På riksintresset Skäjsnäs, mellan de två största LIS-områdena, ligger ett stort järnåldersgravfält och en järnframställningsplats. Inom eller i närheten av LIS-områdena finns för övrigt fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar i form av t ex, järnframställningsplatser, kolningslämningar, småindustriområde och uppgift om platsen för en skans. Med stor sannolikhet finns det fler ännu okända lämningar än de redan registrerade inom själva LIS-områdena. Det behöver göras arkeologisk/a utredning/ar i området. Det är viktigt att säkerställa riksintresset. De delar av LIS-områdena som ligger inom riksintresset bör utgå.

D56. Garsås

Inom LIS-området finns fornlämningar i form av en varggrop och milstolpe. Förmodligen finns det fler ännu okända lämningar än de redan registrerade inom LIS-området. Det behöver göras arkeologisk/a utredning/ar i området.

F6. Österdalälven

Utmed Österdalälven finns ett stort antal fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar och inom fokusområdet finns också ett riksintresse för kulturmiljövården, nämligen Bonäs, som är en mycket fin radby.

D61. Oxberg

Inom eller i närheten av LIS-området finns fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar i form av uppgift om järnframställningsplats, järnåldersgrav, och fångstgropar (tre av dessa har dokumenterats, men inte kommit in i FMIS vid dags datum och de ligger utmed skogsbilväg väster om skjutbanan). Förmodligen finns det fler ännu okända lämningar än de redan registrerade inom själva LIS-området. Det behöver göras arkeologisk/a utredning/ar i området. Odlingslandskap bör ej exploateras.

D62. Gopshus

Inom eller i närheten av LIS-området finns fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar i form av uppgifter om järnframställningsplatser, ristning på sten och fångstgropssystem. Vid en snabbtitt i Skogens pärlor finns ett mycket stort antal ytterligare registrerade lämningar i området - så det finnas fler ännu okända lämningar än de redan FMIS-registrerade inom själva LIS-området. Det behöver göras arkeologisk/a utredning/ar i området. Odlingslandskap bör ej exploateras.

D63. Björnarvet och Sjurby

Inom LIS-områdena finns fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar i form av fäboddar. Förmodligen finns det fler ännu okända lämningar inom själva LIS-områdena. Det behöver göras arkeologiska utredningar i områdena.

D64. Låde

Fäbodstället har betydande kulturvärde och har värderats som lokalt intresse A. Inom och i närheten av LIS-områdena finns fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar i form av fäbod med fäbodvall, äldre och troligen medeltida timmerhuskultur, jämfästställningsplatser, stenalvsbro, röse och ödesböle. Med stor sannolikhet finns det fler ännu okända lämningar inom själva LIS-områdena. Det behöver göras arkeologiska utredningar i områdena. Odlingslandskap och fäbodvall bör ej bebyggas och vid uppförande av ny bebyggelse bör hänsyn tas till den traditionella byggnadskulturen.

D65. Sästjärnen

Inom det södra LIS-området finns fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar i form av fyndplats för stenåldersföremål, milstolpe/sten och stenalvsbro. Det kan finnas fler ännu okända lämningar inom själva LIS-områdena. Rekommenderar arkeologiska utredningar i områdena.

Dalarnas museum anser att föreslagen plan för LIS-områden omarbetas med hänsyn till ovanstående synpunkter.

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

LIS-planen är ett tematiskt tillägg till översiktsplan. En översiktsplan eller tillägg till densamma är just översiktliga och kan inte redovisa allt för detaljerad information. Utpekandet av LIS-områden tar hänsyn till riksintressen för kulturmiljövård och fornlämningar men det är nödvändigt att den faktiska prövningen sker i detaljplaneläggning eller bygglovsprövning. Det finns inget generellt krav på att ta fram områdesbestämmelser eller fördjupade översiktsplaner för LIS-områden. Översiktsplanen blir tillsammans med LIS-planen en vägledning för den fortsatta prövningen. I gällande översiktsplan finns riktlinjer för ny bebyggelse. LIS-planen hänvisar till dessa riktlinjer i varje delområde.

Riksintressen och fornlämningar hanteras i den gällande översiktsplanen och finns även redovisade i den. De kommer inte att redovisas i kartorna i LIS-planen för att kartorna inte ska riskera att bli svårlästa p.g.a. mycket information. I LIS-planen redovisar de översiktliga kartorna bara vissa vattendrag också det p.g.a. att kartorna inte ska bli svårlästa. De kartor som redovisar respektive delområde redovisar dock alla vattendrag enligt lantmäteriets terrängkarta. Terrängkartan används i bedömningen om vilka vattendrag som omfattas av strandskydd.

För de områden som omfattar jordbruksmark görs förtydliganden om krav på hänsyn till jordbruksmarken respektive lämpligheten att bebygga den aktuella jordbruksmarken.

Registret över fornlämningar förändras ständigt varför riksintressen och fornlämningar alltid kontrolleras vid lokalisering av bygglov eller framtagande av detaljplan. Man använder sig då av det mest aktuella material som finns tillgängligt. I de områden där det är troligt att arkeologiska utredningar kommer att krävas vid bygglovsgivning eller detaljplaneläggning kompletteras områdesbeskrivningarna med den informationen. Byggnadsnämnden har dock alltid möjlighet att kräva arkeologiska utredningar även på andra platser.

För D25. *Gävunda och Landbobyn* förtydligas att jordbruksmarken mot Vanån inte bör bebyggas.

Del av område D55. *Skäjsnäs* utgår ur LIS-området av hänsyn till fornlämningsområdet.

Stadsbyggnadsförvaltningen anser att det är lämpligt och önskvärt att kunna erbjuda möjligheter till nybyggnation i Bonäs. Trots möten har dock inte Stadsbyggnadsförvaltningen och Länsstyrelsen kommit överens i den här frågan. Vi ser därför att möjligheterna att bygga i Bonäs måste utredas vidare och att detta bör ske i en fördjupning av översiktsplanen. LIS-området för Bonäs lyfts därför ut ur LIS-planen men arbetet med att hitta lämpliga utbyggnadsområden i Bonäs fortsätter.

D35 *Gesunda*, D36. *Mångberg*, D37. *Sollerön*, D41. *Våmbus*, D61 *Oxberg* och D64. *Läde* omfattas av rekommendationer i gällande översiktsplan som är i linje med Dalarnas museums yttrande.

Stadsbyggnadsförvaltningen tackar för den utförliga informationen om de utpekade LIS-områdena.

Yttranden från grannkommuner

S.7 Malung-Sälens kommun

Malung-Sälens kommun har inget att erinra mot förslaget.

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

Ingen kommentar.

S.8 Rättviks kommun

Mora kommuns förslag till landsbygdsutveckling i strandnära lägen är väl genomarbetat och Rättviks kommun har inget att erinra mot planförslaget.

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

Stadsbyggnadsförvaltningen tycker att det är positivt att Rättviks kommun anser att planförslaget är väl genomarbetat.

S.9 Orsa kommun

Arbetsutskottet beslutar att arbetsutskottet inte har något att erinra mot förslaget.

<p>Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer Ingen kommentar.</p>
<p>Kommunala yttranden</p>
<p>S.10 Mora - Orsa Miljönämnd Miljönämnden beslutar att tillstyrka upprättat förslag till landsbygdsutveckling i strandnära lägen för Mora kommun.</p> <p>Miljönämnden vill dock lämna följande synpunkt: Inom de utpekade områdena för landsbygdsutveckling i strandnära lägen bör byggande på åkermark undvikas.</p>
<p>Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer Vissa områden med jordbruksmark utgår i utställningshandlingen, exempelvis i Ryssa. I de LIS-områden som omfattar stora geografiska områden på grund av små vattendrag, exempelvis D11 Venjan, gäller riktlinjerna i gällande översiktsplan för exploatering av jordbruksmark. Detta förtydligas för dessa områden med hänvisning till gällande översiktsplan. För de LIS-områden som omfattar begränsade geografiska områden görs ett förtydligande gällande lämpligheten att bygga på jordbruksmark under rubriken <i>Utmaningar och avvägningar</i> i respektive LIS-område.</p>
<p>S.11 Kulturnämnden Mora kommuns syfte med att peka ut ett antal LIS-områden, är att öka ortens attraktivitetskraft för nyetableringar av bostäder och näringsliv. De föreslagna LIS-områdena har pekats ut där det redan finns bebyggelse, med syftet att förtäta befintlig bebyggelse och därmed behålla fria delar av strandnära lägen för att freda växt- och djurliv samt säkra allmänhetens tillgång till stränder för bland annat rekreation. För rekreation och attraktivitet är även kulturmiljöer viktiga. För att säkra allmänhetens tillgång till kulturhistoriskt och kulturellt intressanta miljöer och verksamheter, både från vattnet och från land, är tydligt utformade områden med fri passage nödvändiga inom de utpekade LIS-områdena.</p> <p>Riksintresse enligt 3 kap. 6 § miljöbalken ”Mark och vattenområden samt fysisk miljö i övrigt som har betydelse från allmän synpunkt på grund av deras naturvärden eller kulturvärden eller med hänsyn till friluftslivet ska så långt som möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada natur- eller kulturmiljön”.</p> <p>Riksintressen för kulturmiljövården är ett urval av miljöer som ska representera hela landets 10 000-åriga historia från stenålder till nutid. Begreppet riksintresse understryker att all planläggning ska ske under hänsynstagande till viktiga intressen som är gemensamma för hela landet. Avsikten är att nationellt utpekade intressen ska tillgodoses i den kommunala fysiska planeringen och i andra beslut om ändrad markanvändning.</p> <p>Inom flertalet av de utpekade LIS-områdena förekommer riksintressen för kulturmiljövården och/eller lokala intressen för kulturmiljövården. Dels i form av arkeologiska intressen som exempelvis gravar, förhistoriska järnframställningsplatser</p>

och stenåldersboplatser. Dels i form av kulturhistoriskt intressanta bystrukturer och byggnadsmiljöer som exempelvis holbebyggelsen i Vika och radbyn Bonäs. Inom kommunen finns ett av Sveriges största bestånd av medeltida timmerbyggnader. En Orts attraktivitet utgörs även av dess byggnadsantikvariatiska värden. Rekommendationerna i översiktsplanen gällande dessa områden är därför bra och ska fortsätta gälla. Men hur kan Mora kommun se till att rekommendationerna verkligen följs?

Moras välbevarade bymiljöer bör förstärkas, inte försvagas eller förvanskas. Vad kan göras, om rekommendationerna inte efterlevs? Beviljande av dispens för byggnationer i de utpekade LIS-områdena behövs om möjligt villkoras, med hänsyn till de riksintressen för kulturmiljövärden som finns inom områdena.

Vid dispens i kulturhistoriskt värdefulla miljöer är det av yttersta vikt med uppföljning genom t ex platsbesök, vilket även föreslås i tillägget till översiktsplanen. Riksintressen får inte skadas. En söndergrävd fornlämning t ex, är för alltid förlorad.

Venjansjön är utpekad som ett LIS-område. Vid Venjansjön, särskilt från mitten och söderut finns rikligt med arkeologiska fynd och fornlämningar. Området utgör ett arkeologiskt riksintresse. Det är av särskild vikt att värna de samband som finns mellan fornlämningarna. Området bör därför hanteras med stor hänsyn vid eventuell bebyggelse.

På Sandön i Venjansjön har man funnit stenåldersboplatser, samt ruinerna efter det äldsta glasbruket, Johannisholms föregångare. Här finns också slaggrester från lågteknologisk järntillverkning. I det tematiska tillägget till översiktsplan föreslås att Sandön i Venjansjön även i fortsättningen ska omfattas av utökat strandskydd på grund av öns värden för kulturmiljövärden, trots att det utökade strandskyddet upphöra att gälla fr o m 2014. Förslaget tillstyrks av Kulturnämnden.

Eftersom en stor del av Moras attraktivitet utgörs av dess kulturmiljöer i form av kulturhistoriskt intressanta bymiljöer, byggnader och verksamheter skulle Kulturnämnden gärna se ett bättre samarbete vid framtagandet av planer såsom föreliggande tematiskt tillägg, än vad som skett nu. En färdig plan föreligger för yttrande, vilket gör att Kulturnämnden enbart kan inkomma med påpekanden. Om man tidigt tar hänsyn till kulturmiljövärden vid framtagandet av översiktsplaner, finns stora möjligheter att på ett positivt sätt utveckla Mora med hjälp av dess kulturmiljöer. Kulturnämnden efterlyser alltså möjligheten att framgent involveras på ett tidigt stadium i planprocessen.

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

LIS-planen är ett tematiskt tillägg till översiktsplanen som behandlar en avgränsad planeringsfråga, i det här fallet lämpliga områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen. Frågor som rör kulturmiljö och byggande har tidigare behandlats i den gällande översiktsplanen för Mora kommun från 2006. Samtliga riktlinjer rörande kulturmiljö och riksintressen för kulturmiljö i gällande översiktsplan fortsätter att gälla och LIS-planen ska läsas tillsammans med det gällande översiktsplanen från 2006. Översiktsplanen är vägledande för efterföljande

detaljplanering och lovprövning. I dessa skeden görs en mer detaljerad bedömning om möjlig påverkan på bland annat riksintressen och andra kulturmiljövärden.

Stadsbyggnadsförvaltningen bjuder in Kulturnämnden/Kulturförvaltningen att vara med tidigt i processer där frågor om kulturmiljö behandlas exempelvis i det uppstartade arbetet med fördjupad översiktsplan för Mora tätort. Eftersom LIS-planen inte föreslår några ändringar i ställningstaganden om kulturmiljö har Stadsbyggnadsförvaltningen inte bjudit in Kulturförvaltningen från början i just detta arbete.

Yttranden från företag, föreningar och sammanslutningar

S.12 Hyresgästföreningen Siljansbygden

Styrelsen har ingen erinran mot förslaget då det väl inte finns planer på något hyreshus område i strandnära lägen. Det är ju byggnation av hyresrätter vi har synpunkter på.

Däremot så anser även vi i styrelsen att det är viktigt att befolkningen även i fortsättningen har möjlighet till promenader m.m. i dessa miljöer.

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

LIS-planen är ett tillägg till översiktsplanen. Varken översiktsplaner eller detaljplaner kan lägga fast vilken boendeform (hyresrätt/bostadsrätt/äganderätt) som ska få finnas i ett område. Det betyder att om intresse finns från någon exploatör kan det bli hyresrätter i LIS-områdena.

Stadsbyggnadsförvaltningen håller med om att det är viktigt att allmänhetens tillgång till stranden säkras upp. Hur detta ska ske finns beskrivet i kapitel 4.3.9. *Fri passage* (4.3.8. *Fri passage* i samrådshandlingen).

S.13 Landbobyns besparingsskog och skifteslag

2013-01-24

På möte i Siknäs bygdegård den 13/11 2012 med deltagare från Mora kommun och boende i Söromsjöbygden ville man från kommunens sida få utlåtande från boende angående strandnära bebyggelse, LIS.

På jordägarstämma den 4/1 2013 med delägarna i Landbobyns skifteslag diskuterades LIS.

Delägarna var helt eniga om att inom Landbobyns skifteslag på skogsmark och där bebyggelse redan finns efter Vanån och angränsande vatten tillåta nybyggnad.

Åkermark i Landbobyn, Bäckgärdet och Ryttharheden skall förbli obebyggda, se bif. kartor.

Kartorna finns på Stadsbyggnadsförvaltningen. På kartorna föreslås LIS-områden i närheten av Lödrogsnäs, Landboby, Siktjärnen i Sikenäs och längs Gävundsjön/Vanån norr om Sikenäs. Åkermark i Landboby och söder om Sikenäs har markerats att den ej bör bebyggas.

2013-09-04

På jordägarstämman den 4/1 2013 med delägarna i landbobyns skifteslag och besparingsskog diskuterades LIS.

Stämmans enhälliga ståndpunkt var att nybyggnad skall få ske efter Vanåns vattensystem och närliggande vatten där bebyggelse redan finns. Åkermark i landboby, Bäckgården och Ryttheden skall lämnas obebyggda. Skrivelse i detta ärende har tidigare, den 22/1 2013, skickats till Mora kommun.

Vår förhoppning är att Mora kommun tar hänsyn till boendes önskemål, skogsmark finns det gott om men åkermarken är begränsad.

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

I rekommendationerna för D25. Gävunda och Landboby förtydligas att byggande inte ska ske på jordbruksmark.

Det föreslagna området mellan Landboby och Gävunda redovisas som LIS-område i planförslaget. Det södra området som föreslås, vid Lödrogsnäs, bedöms i dagsläget inte vara lämpligt som LIS-område då Stadsbyggnadsförvaltningen anser att det är lämpligare att koncentrera möjligheterna till nybyggnation till områden som redan idag har mer bebyggelse. Det föreslagna området på Siktjärnens västra sida anses inte lämpligt som LIS-område då det finns ett motionsspår där. De södra delarna av det föreslagna området norr om Sikenäs bedöms lämpligt för landsbygdsutveckling och lyfts därför in i planförslaget. De norra delarna av samma område anses vara värdefullt för strandskyddets syften på grund av de många uddarna och vikarna. Området ligger också mycket nära väg 26. Det bedöms därför inte lämpligt för landsbygdsutveckling.

S.14 Bergkarlås Risa Vattnäs VVO

Bergkarlås Risa Vattnäs VVO ansluter sig till synpunkterna i [REDACTED] [REDACTED] skrivelse (se S.35 på sida 46) vad avser djurlivet. Övriga delar har vi inga synpunkter på.

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

Den norra delen av D46. Vattnäs, vid Råudden, minskar avsevärt. Den del av skogen som är klassad som nyckelbiotop behålls som grönsläpp ner till Orsasjön. De justerade gränserna gör då att LIS-området får en mycket begränsad utbredning som dessutom ligger i direkt anslutning till befintliga bostäder. Samfällad mark och ön/udden utanför LIS-området omfattas inte av LIS-området.

S.15 Oxbergs Byalag

Vi yttrar oss härmed över de förslag i LIS som berör Oxbergs By samt Björnrevet och Sjurby fåbodan.

Vi ser det som mycket positivt att denna utredning nu gjorts av kommunen. Om den kommit tidigare hade ett antal byggnadsärenden i såväl Oxberg som i fäbodarna kunnat hanteras på ett smidigare sätt och utmynnat i ett rimligare slutresultat.

Förslagen i LIS anser vi i huvudsak vara bra. På några punkter anser vi dock att justeringar/förtydliganden bör göras. Det gäller gränsdragningarna för inom vilka områden som dispenser ska kunna medges. I södra änden av Oxberg och i norra delen av Sjurby finns naturliga ravinkanter/släntkrön mot vatten, på områden som redan idag har tomter utstakade. Vi anser att områdena som dispens skall kunna komma ifråga för skall utsträckas till de naturliga släntkrönen. När det sedan blir aktuellt att slutligt avgöra den exakta placeringen av ett hus eller en byggnad skall de aktuella förutsättningarna på varje tomt bedömas och detta resultera i ett slutligt avgörande. Om denna justering inte görs kommer placeringen av hus/byggnader att slentrianmässigt hamna för långt upp på ”platån” och hela syftet med de goda intentionerna i LIS blir därmed förfelat.

Vidare anser vi att de tomter som utlagts vid senaste laga skiftet bör kunna övervägas för bebyggelse såsom tanken var vid detta tillfälle.

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

Stadsbyggnadsförvaltningen anser också att LIS-områdena ska sträcka sig till kanten av ravinkanterna/släntkrönen och LIS-områdenas gränser kommer därför att ses över till utställningshandlingen. Delar av de efterfrågade områdena i Oxberg kommer dock att lyftas ut ur LIS-området till utställningshandlingen då LIS-områdets gräns ska anpassas så att det inte omfattar områden med landskapsbildsskydd.

S.16 Näsuddsvägen vägförening

Som [REDACTED] i Näsuddsvägens Vägförening, ideell förening, skriver jag detta brev till er. Vår förenings medlemmar är fastighetsägare efter Näsuddsvägen fr.o.m. Ishockeyrinken i Kråkberg till vägens slut cirka 500 m. bortom Scoutstugan (där vägen med en 90 graders vänstersväng övergår till ”sämre skogsväg” mot Bonäs). Vår förening har som ändamål att sköta och bekosta vägunderhåll inklusive vinterväghållning på hela den enskilda vägen.

Eftersom våra medlemmar har fastigheterna inom den norra delen av LIS-området har det på våra årsmöten bl.a. framförts synpunkter på risken för, att en exploatering av området:

a)

på ett icke önskvärt sätt kan hindra tillgängligheten ner till stranden, varför det är av yttersta vikt att bevara de nedsläpp som idag finns till stranden.

b)

gör att området på ett icke önskvärt sätt ändrar karaktär från fritidsbebyggelse till permanentbebyggelse.

c)

ökar trafiken på Näsuddsvägen med, högre hastigheter, större slitage och ökade krav på vägstandard mm.

d) ökar allmänhetens redan höga intresse för området med ökad trafik på den enskilda vägen.

e) ställer större krav på att VA-frågan löses.

En eventuell ökad exploatering av området bör i huvudsak enligt vår uppfattning och enligt kommunens översiktsplan ske väster om Näsuddsvägen.

Någon nyetablering av bebyggelse bör inte ske öster om Näsuddsvägen mot stranden.

Vidare bör kommunen medverka till att lösa VA-frågan inom området.

Vägföreningen vilar idag på helt ideella grunder och Näsuddsvägen passerar över flera privata fastigheter, vilket inte är hållbart i det långa loppet. Näsuddsvägen nyttjas idag till mycket stor del av allmänheten varför kommunen bör engagera sig ekonomiskt i Näsuddsvägen med hänsyn till vägens stora betydelse för friluftslivet m.m.

En ökad exploatering av området kräver mycket riktigt som angivits i samrådshandlingen för LIS att en förtätning av området skall föregås av detaljplaneläggning och ett eventuellt planprogram.

Av stort intresse för våra medlemmar (fastighetsägarna till befintliga bostäder inom området) är även de ekonomiska konsekvenserna en planläggning, VA-dragning etc. kan medföra för våra medlemmar.

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

Flera av de synpunkter som framförs bidrar till att Stadsbyggnadsförvaltningen har bedömt att LIS-området i Kråkberg ska detaljplaneläggas innan ytterligare exploatering. Framtida planläggning i området kommer att behandla de synpunkter som tagits upp i yttrandet.

S.17 Sollerö FVOF

Generellt sett bör man tänka på att prövning bör ske i varje enskilt fall. Det bör vara noggrann tillsyn och bevakning med dokumenterad uppföljning i de fall att grävningar sker. I dag finns det allt för många ärenden hos miljöåklagare gällande otillåten vattenverksamhet där privatpersoner samt företag ger sig ut i vatten för att gräva badgröpar, hamnar osv. utan tillstånd. Vi ser en ökad risk med allvarliga konsekvenser vid grävningar och anläggningar i framför allt åar och mindre vattendrag.

Försiktighet bör också vidtas vid inlopp och utlopp mellan åar och sjöar, tjärnar.

De områden invid Mångån och Gesundaån som berörs, ser vi som särskilt känsliga eftersom ett stort mångårigt projekt pågår där Siljansöringens fortlevnad står i fokus. Mångån och Gesundaån anses vara en av de viktigaste vattendragen runt Siljan för

utplantering av yngel, där ynglen har fina förutsättningar för uppväxt och så småningom utvandring i Siljan och sen lek i ån efter några år.

I dessa områden bör stor försiktighet vidtas men som sagt noggrant prövas i varje enskilt fall.

De områden som är aktuella på Sollerön ses som lite mindre viktiga eftersom i dessa områden mindre förekomst av lekande fisk finns i strandnära lägen i sjön. En del yngel kan dock förekomma men eftersom bottnarna ofta på våren är torrlagda sker leken längre ut i vattnet och berörs därför inte av eventuella bryggor och övriga eventuella byggnader i närheten av sjön. Uppmärksamhet bör ändå vidtas eftersom vissa kulturminnen finns i form av notstäder runt om på Sollerön.

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

Prövning av strandskyddsdispens kommer fortfarande att ske i varje enskilt fall eftersom strandskyddet inte upphävs inom ett LIS-område. Ett LIS-område ger möjlighet att söka dispens från strandskyddet genom att tillföra ett särskilt skäl. Även inom LIS-områden får inte åtgärder strida mot strandskyddets syften som omfattar både allmänhetens tillgänglighet till strandområdet och goda levnadsvillkor för djur och växter.

När det gäller grävningar i vatten, så kallad vattenverksamhet, har länsstyrelsen ansvar för anmälan, tillstånd och tillsyn.

I kapitel 4.3.6. *In- och utlopp* redogörs för att extra hänsyn ska visas i närheten av in- och utlopp.

Informationen om att Mångån och Gesundaån är viktiga för fisket förs in i beskrivningen av områdena D35. *Gesunda* och D36. *Mångberg*.

S.18 Bergvik skog

Bergvik har ett antal synpunkter och förslag till utökning av föreslagna LIS-områden och utpekande av nya LIS-områden inom Mora kommun.

Bergvik skog har bifogat kartor över nedanstående föreslagna utökningar av LIS-områden. Kartorna finns hos Stadsbyggnadsförvaltningen.

F3. Västra Siljan. Utvidgning av LIS-området D34. Ryssa norrut mot LIS-område D33. Vika.

F1. Norra Venjan. Utvidgning av LIS-område D11. Venjan söderut mot LIS-område D12. Östra Venjansjön samt utvidgning av LIS-område D12. Östra Venjansjön norrut mot LIS-område D11. Venjan

F1. Norra Venjan eller F2. Söromsjöbygden. Nytt LIS-område norr om Johannisholm på östra sidan av Venjansjöns utlopp.

F1. Norra Venjan. Nytt LIS-område i sydöstra delen av Myckelsjön mot LIS-område D16. Krångdalen.

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

Det föreslagna området mellan Ryssa och Vika ligger i anslutning till befintlig bebyggelse. Ett mindre område i anslutning till bebyggelsen i Ryssa anses lämpligt för landsbygdsutveckling och förs in i utställningshandlingarna. Det område som inkluderas i LIS-området ligger på ovansidan av befintlig väg från stranden sett. Hela det föreslagna området anses inte lämpligt som LIS-område på grund av att större sammanhängande obebyggda områden närmast stranden bör finnas mellan byarna både för friluftslivets intressen och för växt- och djurlivet.

De föreslagna områdena vid Venjansjön anses inte lämpliga för landsbygdsutveckling i strandnära lägen då det ena behövs som obebyggt område mellan LIS-områden och det andra ligger vid utloppet från Venjansjön.

De delar av förslaget område vid Myckelsjön som ligger närmast befintlig bebyggelse vid Myckelsjön anses lämpliga för landsbygdsutveckling i strandnära läge och inkluderas därför i D16. Krångdalen. Övriga delar ligger framförallt på blöt mark och i anslutning till inloppet i Myckesjön och anses därför inte lämpliga som LIS-område.

S.19 Bonäs Samfällighetsförening

Föreslagna LIS-områden när det gäller Bonäs är i stor utsträckning olämpligt ur vår synpunkt. Stora delar av områden är i dag verksamma jordbruksmarker som vi i möjligaste mån vill upprätta i det skick de är idag.

Bonäs Samfällighetsförening vill på detta sätt avråda från förslag till bostadstomter.

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

Stadsbyggnadsförvaltningen anser att det är lämpligt och önskvärt att kunna erbjuda möjligheter till nybyggnation i Bonäs. Trots möten har dock inte Stadsbyggnadsförvaltningen och Länsstyrelsen kommit överens i den här frågan. Vi ser därför att möjligheterna att bygga i Bonäs måste utredas vidare och att detta bör ske i en fördjupning av översiktsplanen. LIS-området för Bonäs lyfts därför ut ur LIS-planen men arbetet med att hitta lämpliga utbyggnadsområden i Bonäs fortsätter.

S.20 Kråkbergs bys samfällighetsförening, Kråkbergs bystuguförening

Vi har tagit del av Mora kommuns förslag till Landsbygdsutveckling i strandnära lägen (LIS) Kråkbergs by berörs särskilt av del F4. Orsasjön, D45 Kråkberg. Vi har följande synpunkter.

Genom sitt läge på kort avstånd till Mora centrum har Kråkberg fått stor attraktivitet både för permanent- och fritidsboende. Orsasjöns strand utövar särskild lockelse för olika typer av naturupplevelser, inte minst som promenadstråk och för motion. Under årens lopp har utvecklingen av bebyggelse i områdena kring Näsuddsvägen

(Norra Kråkbergsstranden) och Sommarvägen tyvärr skett med minimal styrning från kommunens sida.

Detta gäller särskilt Norra Kråkbergsstranden som idag uppvisar en provkarta på brister i många avseenden. T.ex. saknas en samlad trafiklösning vilket resulterat i att den gamla bykärnan utsätts för ett tryck som det underdimensionerade gatunätet inte tål. Fortsatt exploatering inom området får därför inte ske innan en ny anslutning mot väg 70 genomförs.

Kråkbergs bys samfällighetsförening har genom eget initiativ försökt slå vakt om den gångstig ("Fornminnesstigen") som löper uppe på strandbrinken parallellt med Näsuddsvägen genom avtal med enskilda och muntliga överenskommelser. Förändringar i ägandet för berörda fastigheter kan dock lätt resultera i konflikter och otrevligheter för berörda parter. En samlad lösning av gång- (och cykel)-förbindelserna utmed stranden bör därför säkerställas i kommande planering till fördel för det rörliga friluftslivet, de boende och trafiksäkerheten.

Vi noterar därför med tillfredsställelse kommunens intentioner att slå vakt om den fortsatta utvecklingen inom Norra Kråkbergsstranden genom stadsplanläggning. Vi förutsätter dock att gällande stadsplan inom den gamla bykärnan genomförs, t.ex. den södra delen av Skålanvägens anslutning till Kråkbergsvägen.

Kråkbergs bys samfällighetsförening berörs direkt som ägare av gatumark, mark utmed Orsasjöns strand och den södra delen av ovannämnda Fornminnesstig. Den senare rustades upp för några år sedan med egna medel och är tillgänglig även för rörelsehindrade.

De båda föreningarna verkar för byinvånarnas trivsel och säkerhet vilket just nu kan illustreras av det projekt som pågår på den gamla sågtomten vid bystugan. Projektet, som bedrivs med medel från Europeiska jordbruksfonden, syftar till att skapa en central plats i byn för aktiviteter i alla åldrar. Genom närheten till Orsasjön kommer den att bli ett bra komplement till LIS enligt kommunens förslag.

Sammanfattningsvis ser vi positivt på den påbörjade planeringen enligt kommunens förslag till LIS och ser fram mot fortsatta kontakter vartefter arbetet framskrider.

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

Stadsbyggnadsförvaltningen ser mycket positivt på att Kråkbergs föreningar arbetar aktivt för att göra strandområdet tillgängligt för boende i byn och besökare. Flera av de synpunkter som framförs bidrar till att Stadsbyggnadsförvaltningen anser att LIS-området i Kråkberg ska detaljplanläggas innan ytterligare exploatering. Framtida planläggning i området kommer att behandla de synpunkter som tagits upp i yttrandet.

För genomförande av gällande detaljplan ansvarar tekniska förvaltningen. Yttrandet sänds därför vidare till tekniska förvaltningen.

S.21 Naturskyddsföreningen Mora

Syftet med strandskyddet är att skydda områden för att trygga förutsättningar för allmänhetens friluftsliv och tillgång till strandområden samt bevara goda livsvillkor på land och i vatten för djur- och växtlivet. Stränder fyller många olika och viktiga funktioner. Gränzonen mellan vatten och land är ofta artrik och strandnära miljöer är också viktiga för fisklivet. Många fåglar häckar i strandnära miljöer eller rastar där under sträcket.

Det är attraktivt att bo nära vatten, vilket ofta medför önskemål om att upphäva strandskyddet. När ett område detaljplaneras med upphävande av strandskyddet, ska hänsyn tas för att skydda strandens betydelse för natur och friluftsliv. Bebyggelse och tomter får inte planeras för nära stranden. Kommunen har här ett stort ansvar för att våra stränder skyddas i framtiden och Naturskyddsföreningen uppmanar kommunen att inte ge efter för privata och kortsiktiga intressen.

Naturskyddsföreningen i Mora har tagit del av och stödjer sig på Bengt Oldhammers inventering av föreslagna LIS-områden och avråder bestämt från att exploatera områden i eller i direkt närhet till skyddsvärda områden. Bengt Oldhammer lyfter särskilt fram följande särskilt skyddsvärda områden i sin inventering:

- Nordöstra Finnbacka intill badplatsen vid Van
- Västra delen av Örklingen
- Pellsjön i Oxberg med utflöde
- Västra Oxbergssjön
- Vikar vid Bäcka/norra Orsasjön
- Våmån med utlopp
- Delar av Vattnäs
- Kråkberg
- Fjoran vid västra Orsasjön
- Garsås och söderut
- Dragviken-Dragnäsudden i Nusnäs
- Bossåns mynning och Vikavikens inre del
- Sundet
- Norrviken

Dessa områden bedöms ha stora naturvärden vilket medför att vi anser att naturvärden och allmänhetens intresse av att ta del av dessa områden ska prioriteras. Omkring Bonäs är det mest jordbruksmark, en mycket viktig resurs, som inte bör bebyggas.

Mora kommun nämns särskilt i klimat- och sårbarhetsutredningen, tillsammans med Falu och Vansbro kommuner. Som en följd av klimatförändringar befaras nederbörden och häftigare regn att öka i Dalarna med risk för översvämningar som följd. Naturskyddsföreningen anser det därför olämpligt att tillåta bebyggelse nära vatten.

Vid ett möte om klimatberedskap 2008-11-13 med representanter för Mora kommun, Länsförsäkringar och Naturskyddsföreningen påpekade Länsförsäkringar att ökad temperatur ger ökad vattenvolym, vilket kan leda till en ny strandlinje.

Länsförsäkringar betonade även att försäkringar till stor del är en solidaritetsfråga. Ska de som inte bor vid vatten betala för skador hos de som bygger vattennära?

Förutom naturvärdena är Siljan och Orsasjön viktiga turistområden. Värdet av detta kommer sannolikt att öka i framtiden och det är också något som Mora kommun värnar om. Många turister söker sig till den relativt orörda natur, som kännetecknar stora delar av våra sjöar och vattendrag. Den har också ett stort rekreativvärde för invånarna i Mora kommun. Upplevelsen att kunna vistas på vattnet och ströva längs stränder utan att vara omgiven av bostäder eller behöva tänka på om man inkräktar på någons tomtmark är viktigt att värna om. Att fritt kunna vistas ute i den svenska naturen – allemansrätten är djupt rotad i vår folksjäl.

Naturskyddsföreningen i Mora anser att landsbygdsutveckling är viktigt, men tror inte att det bästa sättet att bidra till utveckling är att göra det lättare att bygga vid vattnet. Vi ser hellre att kommunen uppmuntrar och underlättar andra initiativ som gynnar omställning och utveckling. T ex upplåtelse av kommunal mark till gemensam odling och djurhållning.

Sammanfattningsvis anser Naturskyddsföreningen i Mora att naturvärden och allmänhetens rätt till strandområden ska gå före privata intressen.

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

Utpekandet av LIS-områden bygger på principen att LIS-områden framförallt pekas ut i närheten av befintlig bebyggelse, varför det längs långa sträckor inte föreslås någon bebyggelse, exempelvis längs Siljans västra strand söder om Gesunda.

Vid framtagandet av LIS-planen har hänsyn tagits till den naturvärdesinventering som gjorts. Naturvärdesinventeringen är dock översiktlig och dess gränser är inte exakta. Istället för att helt utesluta utpekade områdena ur LIS-områden ska mer detaljerade inventeringar av natur- och friluftsvärdena göras om det finns intresse av åtgärder inom området.

Vid detaljplaneläggning och bygglov ska hänsyn tas till risker som översvämning, erosion och ras. Den gällande översiktsplanen innehåller riktlinjer för lägsta grundläggningsnivå vid Siljan och längs Österdalälven i anslutning till Mora tätort.

Både lagstiftningen och LIS-planen ställer krav på att allmänheten ska ha fortsatt tillgång till strandområdet genom den fria passagen, se kapitel 4.3.9. *Fri passage* (4.3.8. *Fri passage* i samrådshandlingen).

D44. Bonäs utgår ur LIS-planen, men arbetet med utvecklingsmöjligheter i området kommer att fortsätta, se även kommentar för S.19 på sida 35-36.

S.22 Garsås Samfällighetsförening, Garsås bygdegårdsförening, Garsås Framtidsgrupp, Garsås VVO

Undertecknande föreningar i Garsås har tagit del av den aktuella frågeställningen och vill efter offentligt möte i Garsås by stuga 2013-09-24, lämna följande synpunkter. Närvarolista bifogas.

1. Vad är det som gör att strandlinjen inom Garsås skifteslag bedöms ha ett högre natur värde än strandlinjen väster om Garsås? Vi finner detta mycket märkligt. Vi ifrågasätter den översiktliga naturinventeringen längs Siljans östra strandlinje och önskar få detta klarlagt.
2. Vi önskar få ta del av naturvårdsinventeringen som gjorts inom Garsås skifteslag.
3. Vårt gemensamma mål och önskan är att få en positiv utveckling i Garsås by. Som ett led i detta är det av största vikt att det i Garsås, liksom i övriga byar, skapas möjligheter att uppföra byggnader i strandnära områden.

Förlängd remisstid beviljad till 2013-09-27, inkom 2013-09-24.

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

2013-12-11 via mail.

Naturvärdesinventeringen (och alla andra dokument från samrådet) finns fortfarande tillgängligt på LIS-planens hemsida www.mora.se/lis. Dokumentet heter ”Planeringsunderlag” och är det femte uppifrån i högra spalten. Utskrivna exemplar finns hos Stadsbyggnadsförvaltningen.

Svar i samrådsredogörelsen:

En utförlig beskrivning av vad som gör att strandlinjen vid Garsås bedöms ha högre naturvärde än strandlinjen väster om Garsås finns i naturvärdesinventeringen. Generellt kan dock sägas att den exploatering som finns norr om Garsås har bidragit till att naturvärdena är lägre där.

D56. Garsås kommer att utvidgas så att det även omfattar ett område lämpligt för bostadsbebyggelse i anslutning till båthamnen i Garsås.

S.23 LRF, Mora kommun

LRF i Mora kommun har tagit del av den aktuella frågeställningen och vill lämna följande synpunkter.

- Ett aktivt jordbruk måste ha en central roll när det handlar om landsbygdsutveckling. Påverkan och konsekvenser för aktiva jordbrukarna och djurhållarna i området bör tidigt i planprocesser kommuniceras med aktuella markägare och jordbrukare. Detta nämns inte i det tematiska tillägget.
- Åkermark är en begränsad resurs. LRF vill tydligt framhålla vikten av att ta hänsyn till detta i all kommunal planering och i möjligaste mån undvika varaktig exploatering av brukningsvärd åkermark.
- Med ovanstående i beaktande är LRF generellt positiv till landsbygdsutveckling i strandnära lägen och därmed möjligheter till väl avvägda dispenser från strandskyddet för byggnader i strandnära lägen.

Förlängd remisstid beviljad till 2013-09-27. Inkom 2013-09-27.

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

Vissa områden med jordbruksmark utgår i utställningshandlingen, exempelvis i *D34. Ryssa*. I de LIS-områden som omfattar stora geografiska områden på grund av små vattendrag, exempelvis *D11 Venjan*, gäller riktlinjerna i gällande översiktsplan för exploatering av jordbruksmark. Detta förtydligas för dessa områden med hänvisning till gällande översiktsplan. För de LIS-områden som omfattar begränsade geografiska områden görs ett förtydligande gällande lämpligheten att bygga på jordbruksmark under rubriken *Utmaningar och avvägningar* i respektive LIS-område. Ytterligare kontakter med berörda markägare och jordbrukare tas normalt i efterföljande detaljplanering eller lovgivning.

S.24 Vattnäs bys samfällighetsförening

Stadsbyggnadsförvaltningen Mora Orsa har upprättat förslag till tematiskt tillägg till översiktsplan för Mora kommun över områden som bedöms som lämpliga för landsbygdsutveckling i strandnära lägen. I de områden som bedöms som lämpliga för landsbygdsutveckling i strandnära lägen kan det bli lättare att få dispens från bestämmelserna om strandskydd i miljöbalken.

I Vattnäs bedöms att två områden är attraktiva för bostadsbebyggelse. Ett område som är beläget vid Hästakersbacken sydost om den norra båthamnen (Råudden) och ett område som är beläget vid den södra båthamnen (Rovu).

I det norra området finns det tre obebyggda tomtplatser som gränsar mot det bysamfällda strandområdet. Positivt förhandsbesked har lämnats den 18 december 1984 för tomtplatserna. Avstyckningarna har registrerats den 13 september 1985. Tomtplatserna är taxerade som småhus enheter och har tillkommit med stöd av en planutredning som har godtagits för prövning av bygglov och fastighetsbildning.

Det södra området omfattas till stor del av ett bebyggt fritids- och bostadshusområde och till en del av skogsmark.

Bysamfällighetsföreningen kommer, vid eventuella framtida grannhöranden i samband med dispens- och bygglovsprövningar, begära att staket eller andra avgränsningar sätts upp i gränsen mot det bysamfällda strandområdet för befintliga och framtida tomtplatser som gränsar mot eller kommer att gränsa mot strandområdet för att klart markera vilken mark som är allemansrättsligt tillgänglig för det rörliga friluftslivet.

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

Stadsbyggnadsförvaltningen håller med om att det i framtida dispenser generellt ska krävas staket eller annan fysisk avgränsning mot den samfällda marken. Se kapitel 4.3.8.2. *Fysisk avgränsning av tomtplats* (Kallat *Avgränsning av tomtplats* i samrådshandlingen).

Yttranden från enskilda

S.25

För att värna om denna bygds vackra, och till stora delar gammal landsbygdskultur, vad gäller bl.a. bebyggelse, så anser jag att man med stor noggrannhet och känsla skall planera utveckling av bebyggelse i strandnära områden, och även bebyggelse i övrigt i denna fina kommun, Mora, så att detta fina kulturarv inte äventyras med alltför modern, djärv och spektakulär bebyggelse.

Iakttta att tillgängligheten tillgodoses för allmänheten att kunna nå Siljans sjöstränder! Tex. såsom det är anordnat nedefter stränderna Färnäs-Nusnäs med allmänna vägar/stigar ned till sjön.

Se till att, strandskyddet efterlevs så inte tillgängligheten för allmänheten att ströva obehindrat utefter stränderna på något sätt äventyras. Idag förekommer allehanda, av människan skapade hinder längs efter Siljans strand. Det kan vara bryggor etc. Samt att de strandbyggnationer i form av bryggor/båtplatser är av sådan karaktär att strandlinjen från sjösidan och land inte bryts av, i alltför avvikande karaktär. (Se bilder1,2)

Se till att, ny bebyggelse är av sådan karaktär, att bebyggelse smälter in i befintlig miljö både arkitektoniskt och vad gäller färgsättning. (Se bild 3)

Vill visa på avvikande byggnation som för ögat är disharmoniserande. Att den inte smälter in i befintlig vacker äldre miljö. Denna uppskyltning av del av köpcentrum, är alltför avvikande i mitt tycke, vilket jag inte är ensam om. Och den syns vida omkring från olika positioner i Mora och närområden. (Se bild 4, 5)

Att det anläggs en trygg och säker cykel/gångväg Nusnäs-Färnäs-Noret och anslutning mot centrum. Idag är cyklister hänvisade till den gemensamma vägen från Nusnäs, som är tämligen hårt trafikerad, är kurvig samt fordon framförs med hög hastighet. Detta är ingen trygg trafikmiljö för cyklister/gångtrafikanter. En anlagd cykel/gångväg från Nusnäs skulle förmodligen stimulera att fler väljer cykel som färdmedel, vilket skulle skona miljön, minska klimatpåverkan samt kanske inte minst främja människors hälsa. Ytterligare ett skäl är, att skapa en tryggare väg för våra barn, både på cykel och till fots.

Påverka Dalatrafik att ändra linjestreckningen på vissa av deras turer så att de bussar som idag trafikerar Falun-Mora-Falun går via Fu-Nusnäs-Färnäs-Noret och vice versa i andra riktningen. Mellan Fu och Färnäs är det idag inga hållplatser, så av den anledningen finns inga hinder till en sådan linjeändring. Argumentet skulle kunna vara ngt. längre restid, men jag skulle tro att de finge fler resande. De skulle fånga upp resande till Rättvik-Falun på sträckan Färnäs-Nusnäs-Fu och omvänt. Jag har varit i kontakt med Dalatrafik med det här förslaget tidigare, men de har inte riktigt nappat på det. Kanske behöver de en liten påstötning från Mora kommun i ärendet. De kanske kan köra den här turen på försök, och utvärdera efter ett år eller så! Kan man få människan att välja kollektivtrafiken i stället för den egna bilen, såsom

försöket med enzontrafiken med buss mellan Mora-Orsa som verkar lyckat, så är mycket vunnet, då vi får alltmer alarmerande rapporter om människans påverkan på klimatet. Med andra ord stimulera till minskad miljö-klimatpåverkan!

Bildbilagan finns hos Stadsbyggnadsförvaltningen.

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

LIS-planen är ett tillägg till översiktsplan som behandlar frågan om vilka områden i Mora kommun som är lämpliga för landsbygdsutveckling i strandnära lägen. Riktlinjer för ny bebyggelse finns i gällande översiktsplan från 2006 och LIS-planen redovisar var i översiktsplanen det finns riktlinjer för respektive LIS-område.

Gällande lagstiftning och samrådsförslaget innehåller långt gångna krav och riktlinjer för hur allmänhetens tillgänglighet till stranden ska säkras. Bland annat genom att en så kallad fri passage krävs närmast stranden när dispens lämnas från strandskyddet. Se kapitel 4.3.9. *Fri passage* (4.3.8. *Fri passage* i samrådsförslaget).

I kapitel 6. *Genomförande och uppföljning* redogörs för hur dispensärenden ska följas upp. Byggnadsnämnden arbetar med tillsyn av strandskyddet.

Anläggande av gång- och cykelväg mellan Färnäs och Nusnäs behandlas inte i LIS-planen. Trafikverket är ansvarigt för befintlig väg 948. Synpunkten översänds till kommunstyrelsen.

Kollektivtrafik behandlas inte i LIS-planen. Synpunkten översänds till kommunstyrelsen och kommunens samhällsplanerare.

S.26

2013-07-17

Jag har följt LIS ett tag eftersom jag äger en lucktomt i Isunda (). När jag granskar samrådshandlingarna så finns inte Isunda upptaget trots att byn tidigare nämnts som utpekad för LIS.

Betyder detta att jag får svårare att kunna påräkna ett eventuellt bygglov för min tomt?

2013-07-18

Ja jag ser gärna att Isunda och framförallt att min fastighet ingår i ett LIS-område.

Tomten har varit klassad som fritidshustomt redan innan jag fick den i min ägo (1995) och det är såklart tråkigt om jag inte har möjlighet att nyttja den som det var tänkt.

Om man ser det i ett större perspektiv då jag sitter med i styrelsen för bysamfälligheten så ser vi att Isunda som troligen är Moras minsta by skulle behöva växa för att inte bli helt utarmat. Framförallt så ser vi en utveckling mot att andelen permanentboende minskar. Det finns områden i Isunda som skulle kunna bebyggas utan att man förstör landskapsbilden. Vi har inom bysamfälligheten påbörjat ett arbete med att röja bort sly från en del av åkrarna som ett led i att återställa det

vackra odlingslandskap som tidigare omgärdat byn vilket vi inte tycker ska bebyggas ej heller växa igen i allt för stor utsträckning.

Men som sagt så tror jag att byn skulle vinna på att ingå i LIS och ge Isunda den skjuts som byn behöver utan att förstöra det som gör Isunda unikt.

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

2013-07-17

När arbetet med att peka ut LIS-områden påbörjades i Mora kommun valde man att koncentrera LIS-områdena till sex stycken större områden i kommunen. Isunda ligger inom ett sådant större område, i samrådshandlingarna kallat fokusområde, men är, precis som du säger, inte utpekad som LIS-område.

Med nuvarande strandskyddslagstiftning är det inte möjligt att ge dispens från strandskyddet i samband med bygglov/förhandsbesked på den aktuella fastigheten om den inte redan är bebyggd med bostadshus eller motsvarande (ianspråktaget). Detta förändras inte av att fastigheten inte ingår i ett LIS-område. Om fastigheten däremot skulle ingå i ett LIS-område ökar chansen att få dispens från strandskyddet i samband med bygglov/förhandsbesked.

Jag uppfattar det som att du framför ett önskemål om att Isunda och din fastighet ska ingå i ett LIS-område.

Svar i samrådsredogörelsen:

Ett område kring den önskade fastigheten samt ytterligare ett mindre område i Isunda tas med som LIS-område i LIS-planen från utställningsskedet. Områdena ligger inom strandskydd och en exploatering bedöms överensstämma med gällande översiktsplan. Områdena bedöms därför vara lämpliga för landsbygdsutveckling.

S.27

Betr. Avgränsningen av området för Landsbygdsutveckling i strandnära lägen i Nusnäs vid Siljan.

Följande förtydliganden vore bra att få besvarade.

1. Under punkten D53. Nusnässtranden

Av kartan på sidan 96 framgår att ett område på fastigheten Nusnäs 479:1 skall vara allemansrättsligt tillgängligt rakt ovanför vägen mellan fastigheterna 250:1 och 264:1. Av kartan framgår vidare att vägen mellan fastigheterna 369:2 och 167:3 inte skall vara allemansrättsligt tillgänglig i samma område. Är detta riktigt uppfattat?

2. Under punkten D55. Skäjsnäs

Av den redovisade kartan framgår inte var gränsen slutar ut mot Skäjsnäsudden. Är hela skiftet tillhörande 447:1 skiftet 2 med inom Lisområdesförslaget eller inte? Är fastigheten 508:1 med i Lisområdesförslaget eller inte?

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

2013-08-07 via mejl.

Förslaget redovisar att ett område på fastigheten Nusnäs 479:1, rakt ovanför vägen mellan fastigheterna 250:1 och 264:1, ska vara tillgängligt för allmänheten. Kartan redovisar inte att vägen mellan 369:2 och 264:1 ska vara tillgänglig för allmänheten, men tillägget till översiktsplan släcker inte ut allemansrätten.

Nusnäs 508:1 ingår i LIS-området men inte 447:1.

Svar i samrådsredogörelsen:

Varken 508:1 eller 447:1 del 2 kommer att ingå i LIS-området i utställningshandlingen på grund av att fastigheterna ligger för nära fornlämningsområdet på Skäjsnäsudden.

S.28

Som boende på Sollerön; [REDACTED] [REDACTED] ställer vi oss mycket positiva till det förslaget om landsbygdsutveckling i strandnära lägen (tematiskt tillägg till översiktsplan för Mora kommun, juni 2013).

Med detta yttrande vill vi rekommendera att även område [REDACTED] [REDACTED] tas med i denna planering. Detta med hänvisning till att det finns en efterfrågan på tomter i detta område som väl uppfyller de krav som finns beskrivna i LIS (se tex., kapitel 4 i LIS, 2013) och ligger i linje med att uppfylla Mora kommuns mål bild för 2022: ”Regionstaden Mora - för ett aktivt liv” och löftet att erbjuda de bästa möjligheterna till ett aktivt liv (LIS, 2013, s. 7).

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

I det aktuella området råder idag utökad strandskydd från Siljans strand till den väg som löper parallellt med stranden ca 150 meter från stranden. Mora kommun har tidigare tagit ställning till att det utökade strandskyddet bör upphöra att gälla den 31 december 2014. Det är dock länsstyrelsen som beslutar i denna fråga.

Om det utökade strandskyddet upphör att gälla blir det möjligt att pröva bygglov eller detaljplan utan strandskyddsdispens närmast vägen. Stadsbyggnadsförvaltningen anser inte att det är lämpligt att peka ut området som LIS-område då det finns höga naturvärden närmast stranden, området är förhållandevis oexploaterat och med hänsyn till översvämningsrisken.

S.29

Uppmärksammar då för område D16. KRÅNGDALEN att Myckelsjön saknas.

[REDACTED]
Finns det någon anledning till att Myckelsjön saknas, eller är det ett rent förbigående? Myckelsjön ligger ju närmare Venjan än Krångdalen. Har själv tre vuxna barn med egna familjer, som gärna vill nyttja en sommarstuga där.

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

Den aktuella tomten kommer att ingå i LIS-område *D16. Krångdalen* då det utökas med ett område i anslutning till befintlig bebyggelsen vid Myckelsjön. Området anses lämpligt för landsbygdsutveckling i strandnära läge då det ligger i anslutning till befintlig bebyggelse.

S.30

Jag motsätter mig alla LIS-områden föreslagna vid Venjansjön. Bevara den unika naturen, biotoper och bebyggelse som det är. Ytterligare exploatering enligt LIS är endast negativ.

Som vanligt så bor ingen av beslutsfattande tjänstemän eller politiker i de föreslagna områdena och då är det lätt att komma med förslag som påverkar den lokala befolkningen negativt.

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

Området kring Venjansjön bedöms spela stor roll för den service som finns i Venjan. Möjligheten att bygga strandnära kan öka områdets attraktionskraft. Den naturvärdesinventering som genomförts har inte visat några områden med höga naturvärden i de utpekade LIS-områdena. LIS-planen hänvisar till gällande översiktsplan för hur ny bebyggelse ska anpassas till befintlig bebyggelse.

De områden som pekats ut kring Venjansjön kommer att behållas.

S.31

För vårt möte onsdag 10.30 får du här: Dnr [redacted] som byggnadsnämnden sa ok till men Naturvårdsverket överklagade dispensen med avslag som följd. Jag krympte området till 2 tomter 100m från vatten och beviljades bygglov, se Dnr [redacted].

Framför aktuellt område går en mindre skogsbilväg parallellt c:a 60m från sjön. Den brukas av båtägare som har sina båtar upplagda på min mark. Jag kan inte se att mina byggplaner bakom vägen skulle störa det rörliga friluftslivet på något vis. Miljönämnden har besökt platsen och varit positiva till byggnation.

Jag har bekostat högspänd ström (transformator) [redacted] till området och ny tillfartsväg som ansluter vid busshållplatsen i Säs vid Rv 70. Nu önskar jag att översiktsplanen utökas till ursprungligt område som jag ansökte om och byggnadsnämnden sa ja till 2008.

Inklusive kartbilaga för fastigheten [redacted].

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

LIS-området D65. Sästjärnen utvidgas norrut så att det omfattar område som yttrandet syftar på. Området anses lämpligt för landsbygdsutveckling i strandnära läge då det ligger i anslutning till befintlig bebyggelse och redan utpekad LIS-område.

S.32 [REDACTED]
Håller om [REDACTED] insändare (MT 31/7-13), varför ska vi bekosta ett fåtal välbeställda? Sjönära tomter ligger oftast på gammal sjöbotten som inte är optimala att bygga på vilket fördyrar projekt och kan bli en senare surdeg (se fågelvägarna i klockarhagen). När det gäller förslaget i Färnäs så är det ett av de få ställen som är odlad så att bybor och turister kan se sjön, om ni ändå måste kosta på tomter så gå då ca 100 m söderut som är skogsbeväxt/igenväxt åker. När man bygger där det är fint så försvinner det fina, det förlorar både ortsbor och turismen på! Gör ett ordentligt bostadsområde och sätt fart på tomterna uppe vid lasarettet istället, bra mark och sjöutsikt. Var rädd om stränderna de få som finns kvar så att våra barn också får chansen att ströva hyfsat fritt!

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

Yttrandet antas syfta på område D52. Bältervik. I området finns sedan tidigare en påbörjad detaljplan. Området har då bedömts lämpligt för bostäder (hästgårdar). LIS-området är placerat ovanför båthusen och vägen från stranden sett och inskränker därför inte allmänhetens tillgänglighet till stranden.

S.33 [REDACTED]
Jag bor i fastighet [REDACTED] och vill att den ska vara med i LIS-området för Bengtsarvet på Sollerön.

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

Vid besök på plats bedömdes att fastigheten redan var ianspråktagen. Det bedöms därför inte finnas behov av att fastigheten ska ingå i ett LIS-område, utan dispens från strandskyddet bedöms kunna ges genom att använda andra särskilda skäl. LIS-området för Bengtsarvet utvidgas därför inte till att omfatta den aktuella fastigheten.

S.34 [REDACTED]
Betr. Utlagt förslag till LIS-område inom Nusnäs Skifteslag

I egenskap av ägare till fastigheten Mora [REDACTED] [REDACTED] har vi två olika skiften utmed Siljans strand med en samfällighet mellan fastigheten och Siljan vid Skäjsnäs. Vi är intresserade av att få hela fastigheten utlagd inom LIS-områdets gränser till den del fastigheten berörs av strandskydd.

I laga skiftet lades ett av skiftena ut som tomt det som är likt en geometrisk triangel. Det borde även nu vara utlagd inom område som med stöd av reglerna om Landsbygdsutveckling i strandnära läge kan få bebyggas. Det andra skiftet berörs endast marginellt av strandskyddet och kan därför i dessa delar det inte ingår i LIS-området få ingå i LIS-området.

Förslaget bör alltså enligt vår mening ändras så att ovanstående införs i LIS-områdesförslaget.

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

██████████ kommer inte att inkluderas i angränsande LIS-område då fastigheten ligger för nära fornlämningsområdet vid Skäjsnäsudden, varför nybyggnation inte kommer att tillåtas på fastigheten. Även den obebyggda grannfastigheten kommer att tas bort från LIS-området.

S.35

Har på eget initiativ gjort en skrivelse där jag motsätter mig ett utpekad område i det sk LIS projektet i Mora Kommun. Landsbygdsutveckling i strandnära läge där kommunen vill gör det lättare att få dispens att bygga inom strandskyddet som idag är 100 meter.

Med hjälp av skrivelsen så började jag att prata med närmaste grannar och andra bybor i Vattnäs och det visade sig att många med mig hade samma åsikter i denna fråga. Tycker själv att jag fått ett stort gensvar och många har skrivit under skrivelsen. I dagsläget så har ca 150 personer satt sina namn på listan och den största delen av dessa är vattnäsbor. Finns ett stort engagemang för denna fråga i Vattnäs men även utanför bygränsen så tycker många att frågan är viktig. Vill poängtera att Landsbygdsutveckling är att behålla Strandskyddet på 100 meter så att strandnära områden är tillgängliga för alla, både ordsbor, turister och djurliv.

Vi motsätter oss inte utveckling i landsbygd, tvärtom så anser många att det finns annat som går att utveckla i denna fråga. Ett bra exempel är ju helt klart Konsertladan i Vattnäs som verkligen är Landsbygdsutveckling där många besökare tycker att det är fantastiskt att vistas i denna miljö. Där man ser Orsasjön och de blå bergen samtidigt som man kan ta sig ned och promenera utmed sjölandet. Där finns möjligheter att utveckla detta vidare som tex att anlägga ett promenadstråk längs sjölandet. Vi anser att man skall vara mycket försiktig med att exploatera denna unika miljö med ytterligare bebyggelse, då det redan idag byggts en hel del i strandnära läge. Många anser också att det finns andra fina områden i byn där man kan bygga bostäder utan att inkräkta på strandskyddet och samtidigt bevara det genuina jordbruks, kultur och friluftslandskapet.

Ärendet har ännu inte hamnat på Kommunalfullmäktiges bord men inom en snar framtid skall beslut tas i denna fråga. Genom denna skrivelse och den opinion som finns kring den här frågan i Vattnäs så är vår klara uppfattning att den bör noga beaktas och tas på största allvar.

Kort och gott behåll nuvarande strandskydd, där 100 metersgränsen skall gälla med hänvisning till nuvarande lagstiftning, Miljöbalken kap 7 § 13.

DAGS ATT SÄGA STOPP FÖR DISPENS ATT BYGGA I STRANDNÄRA LÄGE I VATTNÄS!

Mora kommun planerar att det skall bli lättare att få dispens för att bygga i strandnära läge i Vattnäs,

Man kallar detta projekt ”Landskapsutveckling i Strandnära läge” och kommunen har pekat ut två områden i byn. Dels ett område intill södra båthamnen och det andra området söder om norra båthamnen invid Råudden och söderut fram till Häståkersvägen.

Det sistnämnda området vid Råudden har idag blivit ett populärt promenadstråk och även det enda i byn där Vattnäsbor, hundägare, turister och besökare till konsertladan helt ogenerat kan ta sig ned till strandlinjen i det natursköna området. Området är begränsat mellan norra båthamnen och Häståkersvägen och är idag orörd jordbruksmark som brukas av lokala bönder. Den intilliggande samfällda marken närmast strandlinjen gör den högst unik. Detta vill vi bevara för framtiden så att bybor och besökare kan promenera utan att känna att man inkräktar och kommer för ”nära” en bebyggd tomt intill stranden, som skulle bli fallet vid dispens. Idag finns inget annat naturligt sådant stråk i hela Vattnäs och detta gör området ovärderligt i detta avseende. Detta vore istället något att vidareutveckla när det gäller Landsbygdsutveckling i Vattnäs i fråga om livskvalitet för bygdens invånare och besökare. Att bevara områdets lättillgänglighet för rekreation och friluftsliv anser vi borde prioriteras istället för att bevilja dispens för byggnation, samt att bevara det sedan årtionden öppna jordbrukslandskapet det är idag.

Ett annat starkt argument är det känsliga djurlivet i detta begränsade område är att det idag finns fullvuxen skogsmark ända ned till sjölandet, endast en liten kort sträcka av jordbruksmark skiljer skogen från närheten till sjölandet och lilla holmen söder båthamnen. Där siktas idag inte sällan älg med kalvar, rådjur med kid, räv, vessla, hare och dessutom häckande Hornuggla som sommaren 2013 uppvisade 3 st hornuggleungar. Där finns även häckande Tornfalk samt även det att Fiskgjuse siktats vid ett flertal tillfällen sommaren 2013 samt även tidigare år när de ”fiskat” i området. Ett stort antal andra rovfåglar besöker frekvent området som Kärrhök, Sparvuggla, Kattuggla och Ormvråk . Vi anser att detta område med intilliggande skog ända ned gör det möjligt för älg, rådjur mm att ta sig ned till strandlinjen för att dricka vatten och för bra bete. Något annat sådant område finns ej i byn.

Vi undrar om kommunen tagit hänsyn till att området från Korsgatans början vid Vattnäs byväg bebyggs på ett flertal tomter att bedöma som Strandnära läge. Vi anser att det redan nu bebyggs tillräckligt intill och efter sjölandet och att det unika öppna jordbrukslandskapet starkt begränsats. Det som nu finns kvar skall bevaras för framtiden och att man istället skall se MYCKET restriktivt på detta istället för tvärt om. Området har exploaterats alldeles för mycket.

Med tanke på detta så skall kommunen även ta stark hänsyn till det faktum att Orsa kommun i ett område strax norr om Vattnäs och kommungränsen (endast några hundratal meter) planera ett gigantiskt område kallat ”Styversbacken” Där planerar Orsa kommun ett stort område som skall innehålla 50 !!!! st tomter i strandnära läge. Planering är långt gången och nära förestående, detta faktum påverkar naturen och miljön för djurlivet avsevärt och är ännu en starkt bidragande orsak till att inte exploatera området vid Råudden.

Sammanfattningsvis anser vi att Mora kommun och ansvariga skall ta sitt ansvar och ompröva sitt förslag beträffande område D46 och stryka området i projektet för Landskapsutveckling i Strandnära läge kallat "LIS"

Båda områdena är dessutom i direkt anslutning till ett område med HÖGT NATURVÄRDE enligt Naturvårdsverket och det är högst anmärkningsvärt att man i sin bedömning drar den slutsatsen att det inte skulle påverka områdena i detta avseende. Denna slutsats ifrågasätter vi starkt, den ter sig istället vara helt absurd och felaktig i sin iver att erbjuda attraktiva tomter i mycket känslig natur. Detta skall istället skyddas och bevaras för framtiden för alla och då både allmänhet, bybor och djur.

Med stark hänvisning till Miljöbalken §7 kap 13

Till skrivelsen hör även 214 namnunderskrifter inkomna 2013-09-20 som finns hos Stadsbyggnadsförvaltningen.

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

Ett LIS-område upphäver inte strandskyddet, utan strandskyddet fortsätter gälla tills en strandskyddsdispens beviljas eller när strandskyddet upphävs i detaljplan. Vilket mycket riktigt skrivs i yttrandets inledning. En prövning mot strandskyddets syften (som finns i miljöbalkens 7 kap. 13 §) måste även fortsättningsvis göras i varje enskilt fall, även inom ett LIS-område.

Möjligheten för allmänheten att röra sig längs stranden är viktig. I Vattnäs finns, liksom på många andra platser runt Siljan, samfällad mark närmast stranden. Mora kommun anser att denna samfällda mark är mycket viktig för byborna och allmänheten och därför har inga LIS-områden tänkta för bostäder eller andra privatiserande åtgärder redovisats på dessa samfällda områden, detta gäller även för Råudden.

Både lagstiftningen (Miljöbalken 7 kap. 18f §) och LIS-planen kräver att en fri passage ordnas närmast stranden. En fysisk avgränsning av tomtplatsen exempelvis med staket rekommenderas också just för att allmänheten ska känna sig bekväm med att passera utanför annans tomt. För både människor och djur är det också viktigt att ta sig ner till den fria passagen. Se kapitel 4.3.9. *Fri passage* (4.3.8. *Fri passage* i samrådshandlingen). Det kommer således även i fortsättningen att vara möjligt för boende och besökare att ta sig ner till strandområdet. Eftersom området redan idag innehåller en hel del bebyggelse bedöms ny bebyggelse inte leda till mycket större begränsningar än i dagsläget.

Området vid Råudden är utpekade för framtida bostäder i den gällande översiktsplanen för Mora kommun som vann laga kraft 2006. Hela det utpekade området för framtida bostäder har inte inkluderats i LIS.-området då jordbruksmarken söder om Häståkersvägen ansetts viktig att bevara både för jordbrukets intressen och för landskapsbilden. Området vid Råudden ligger i anslutning till ett område som i den översiktliga naturvärdesinventeringen i kommunen låtit utföra har pekats ut innehålla höga naturvärden. Avgränsningen av de höga

naturvärdena är inte exakt på grund av att inventeringen är just översiktlig. LIS-planen föreskriver mer detaljerade inventeringar vid önskemål om exploatering i anslutning till områden med höga naturvärden. Se kapitel 4.3.3.1. *Översiktlig naturvärdesinventering*. Naturvårdsverket har inte inventerat området.

Stadsbyggnadsförvaltningen har varit noga med att inte peka ut de större sammanhängande områden med jordbruksmark som finns i och kring Vattnäs, exempelvis det område som ligger direkt söder om LIS-området vid Råudden och det område som ligger direkt norr om LIS-området vid Rovu.

LIS-området vid Råudden är mycket begränsat och ligger i direkt anslutning till befintlig bebyggelse i både norr och söder. För att ytterligare minska påverkan på allmänhetens tillgänglighet till stranden och bevara möjligheten för vilda djur att ta sig ner till stranden, minskas det föreslagna området ner till utställningshandlingarna, så att ett bredare skogsområde sparas i norr mellan föreslaget LIS-område och befintlig detaljplan. Dessutom utökas avståndet mellan befintlig samfällighet och föreslaget LIS-område. Ny bebyggelse kommer inte placeras närmare samfälligheten än befintlig bebyggelse.

Orsa kommun har nyligen antagit en detaljplan för sex villatomter i området kallat Styversbacken. Samtliga tomter ligger ovanför befintliga fritidshus från stranden sett. I dagsläget pågår ingen fortsatt planläggning, men en utvidgning av området kan bli aktuell i enlighet med de första planerna på sammanlagt ca 50 tomter. Nya tomter kommer även i det fallet att placeras ovanför befintliga fritidshus.

S.36

I egenskap av ägare till fastigheten Mora [REDACTED] har vi ett skifte utmed Siljans Strand med en samfällighet mellan fastigheten och Siljan vid gränsen mot Nusnäs Skifteslag. Vi är intresserade av att få

1/ hela fastigheten utlagd inom LIS- områdets gränser till den del fastigheten berörs av strand - skyddet vid Siljan, se området 1 med grön färg på bilagda karta,

2/ det är också önskvärt att det område, som benämns som [REDACTED], som ligger väster om fastigheten [REDACTED] mellan fastigheterna Mora [REDACTED] och fastigheten Mora [REDACTED] ingår i LIS-området. Förslaget framgår av område 2 med blå färg på bilagda karta.

Bebyggelsen i området skulle då kunna förtätas och infrastrukturen skulle bli billigare per fastighet att utbygga såsom vägar, v/a och el etc.

Förslaget bör alltså enligt vår mening ändras så att ovanstående införs i LIS-områdesförslaget.

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

Området anses inte lämpligt för landsbygdsutveckling i strandnära läge då det ligger i ett glest bebyggt område mellan två exploaterade områden. Området bedöms därför viktigt för både allmänhetens tillgång till strandområdet och för växt- och djurlivet.

S.37

Mora kommun har i skriften "LIS Landsbygdsutveckling i strandnära lägen Tematiskt tillägg till översiktsplan för Mora kommun" gjort en redovisning, som saknar ett allsidigt betraktelsesätt på sakfrågan. Bara vid en snabb betraktelse av detta och övrigt material från Mora kommuns politiker i saken, inser man att underlagen närmast synes vara pamfletter för kortsiktiga (politiska och ekonomiska) betraktelsesätt. Detta betraktelsesätt innebär ett gynnande av ett fåtal personer som likt ett frälse ges rätt att få bygga strandnära. Detta innebär att hela Moras stora lokalbefolknings behov av att röra sig fritt nu kommer att inskränktas eller avsevärt försvåras i strandnära lägen.

Erfarenheten hittills visar att politikerna hittills gett dispenser för byggande inom 100 meter från strandlinjen på ett sätt som påtagligt missgynnat Moras allmänhet. D.v.s. alla vi Morabor som under århundraden haft rätten att röra oss kring våra sjöar och vattendrag. Vi som haft rätten att slippa mötas av utplacerade trädgårdsmöbler och ilska blickar, oftast från välbeställda fastighetsägare utan någon som helst förståelse för oss övriga Morabors intresse för strandpromenader.

En kommun har lagenligt skyldighet att rättvist sörja för alla kommunmedborgares intressen. Den nu föreslagna hanteringen av byggnation i strandnära lägen verkar inte i första hand vara till för majoriteten av oss Morabor. Snarare innebär den att på ett diskriminerande sätt verka för att utestänga oss vanliga Morabor från framkomlighet vid gröna ytor runt attraktiva sjöar och vattendrag.

En genomtänkt och klarsynt långsiktig politik kan gynna befolkningen på ett utomordentligt sätt. En ogenomtänkt kortsiktig politik kan ge förödande negativa konsekvenser.

En människas livslängd sträcker sig till drygt 76 år. Vid en tillbakablick kan vi alla konstatera att Mora kommun på ett kortsiktigt sätt byggt bort i princip all åkermark i Mora. Kortsiktiga ekonomiska intressen har tillintetgjort ett omfattande och vackert kulturlandskap.

När vi nu betraktar underlagen för redovisning till Mora kommuns politiker så tar man sig närmast för pannan! Tänker man alls?

Reducerar eller tillintetgör vi allmänhetens möjligheter till strandnära gröna rekreationsområden ger vi Moras innevånare ett knivhugg i ryggen!! Det hela gäller inte bara oss som lever idag. Dessa beslut gäller alla kommande generationer. Tänk sju generationer framåt!

Med vilken rätt kan vår generation fatta irreversibla beslut, dvs. lagligt för framtiden gällande och oåterkalleliga beslut om fastighetsregleringar som så flagrant inskränker på våra efterkommandes rättigheter.

I vissa kommuner har man idag allvarligt tagit till sig tanken att stärka sin attraktionskraft för inflyttning och turism genom att just erbjuda obebyggda stränder och grönområden intill istället för bebyggda stränder som allmänheten inte har

tillträde till. Denna affärsidé borde Mora kommuns politiker förstå. Att vara en kommun för alla Morabor. För oss alla kommunmedborgare och även för besökare.

Majoriteten av oss som bor i Mora vill inte skrämmas av fastighetsägare som kommunens politiker välsignat att köra bort oss från den mark våra förfäder alltid haft rätt att beträda. Vattnen i Mora har en attraktionskraft i sig. Låt oss **alla** kunna få uppleva och njuta av dem.

Inte bara några få utvalda.

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

LIS-planen grundas på ett omfattande underlagsmaterial som tagits fram med ekonomiskt bidrag från Boverket. Underlagsmaterialet består både av analyser av befintliga strukturer i kommunen, en tidig dialog med medborgare och grannkommuner samt en översiktlig naturvärdesinventering och inventeringar av stränderna avseende tillgänglighet och bebyggelsepåverkan. Som en konsekvens av detta har LIS-områden inte föreslagits längs de stränder som redan idag är förhållandevis oexploaterade, exempelvis Siljans västra strand söder om Gesunda.

Möjligheten för allmänheten att röra sig längs stranden är viktig och både lagstiftningen och LIS-planen kräver att en fri passage ordnas närmast stranden, se kapitel 4.3.9. *Fri passage* (4.3.8. *Fri passage* i samrådshandlingen). En fysisk avgränsning av tomtplatsen, exempelvis med staket rekommenderas också för att allmänheten ska känna sig bekväm med att passera utanför annans tomt. Där det finns behov av det ställer även LIS-planen krav på planläggning för att allmänhetens tillgänglighet till stranden ska kunna säkras.

I kapitel 6. *Genomförande och uppföljning* redogörs för hur dispensärenden ska följas upp. Byggnadsnämnden arbetar med tillsyn av strandskyddslagstiftningen.

S.38

Önskemål i anslutning till samrådet beträffande Samrådshandling: LIS, landsbygdsutveckling i strandnära lägen, tematiskt tillägg till översiktsplan för Mora kommun juni 2013, F1 Norra Venjan.

Handlingen redovisar ett antal områden i Venjan lämpade för LIS-tillämpning: Ett antal små områden och ett större, D 11, som från orten sträcker sig norr om sjön Dåsen.

Vårt önskemål är att det antingen skapas ett LIS-område vid ån som är utflöde till Ejstsjön eller att området F11 utsträcks upp till Ejstsjön.

Detta motiveras både av allmänt och eget intresse.

Jag och [redacted] äger sedan 1988 tomten [redacted] som ligger vid ån som mynnar ut från Ejstsjön. Hela tomten, som är obebyggd, ligger inom 100-meters strandskyddsgräns. Eftersom vi inte känt till detta har fastighetstaxeringen inte ifrågasatts. Taxeringen för denna tomt legat på 64 tkr 2006, 178 tkr 2010 och

76 tkr 2012 vilket innebär att en betydande fastighetsskatt erlagts under åren. Strandskyddet innebär att tomten inte går att sälja och att värdet därför i praktiken är noll.

På granntomten [REDACTED] [REDACTED] finns en mindre sportstuga. Som framgår av bilder är detta naturtomter som behåller sin karaktär, och därmed störs inte friluftslivet. [REDACTED] [REDACTED] ligger mellan sjön och vandringsledens bro över ån. På sydsidan av Ejstsjön finns en handfull fritidshus.

En möjlighet till byggdispens tack vare LIS innebär att [REDACTED] [REDACTED] relativt omgående är byggbar och därmed kan leva upp till intentionen för LIS. Möjlighet att bygga fler hus i grannskapet kan gynna friluftslivet, t ex paddling, fiske och jakt, och därmed främja utveckling av bygden.

Det föreslagna LIS-området lever upp till de intentioner som anges för andra föreslagna LIS-områden i trakten.

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

Området ligger förhållandevis nära Venjan och det finns mer fritidshusbebyggelse i närheten. Stadsbyggnadsförvaltningen bedömer därför att det är lämpligt att utvidga D11. Venjan att även omfatta den nämnda fastigheten och bebyggelsen vid södra delen av den närbelägna Ejstsjön.

S.39 [REDACTED] [REDACTED]

Synpunkter på LIS

1. Staket är inte vanliga i vår kulturmiljö. Därför bör den som får bygga i strandnära lägen få information om detta. I många fall kanske det inte behövs någon speciell avskärmning för den fria passagen vid vattnet. Där det är nödvändigt kanske kommunen kan bestämma om det får vara staket som avskärmar den fria passagen vid vattnet eller om det är bättre med buskar, häckar eller dylikt.
2. Varken i Rävsnäs eller Bengtsarvet är det markerat att det ska finnas ”område som ska vara tillgängligt för allmänheten”. Det bör finnas ett sådant område även där.

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

Rekommendationen att en tomtplats ska angränsas fysiskt kräver inte att tomtplatser ska avgränsas med just staket. Andra fysiska avgränsningar kan också vara lämpliga. Det är också möjligt att avgränsning inte krävs om allmänhetens tillgänglighet till strandområdet kan säkras på annat sätt, se kapitel 4.3.8.2. *Fysisk avgränsning av tomtplats* (tidigare *Avgränsning av tomtplats*).

Område D37B. Rävsnäs och D37C. Bengtsarvet har inte markerats med område som är tillgängligt för allmänheten eftersom LIS-områdena inte går hela vägen ner till stranden. Området närmast stranden förblir därför ändå tillgängligt för allmänheten.

S.40

”Förslag till landsbygdsutveckling i strandnära lägen”

Det finns ju många saker att ta hänsyn till här. Önskemål att bebygga fastigheter, natur, miljö, fiske, turism mm.

Jag tycker att ni har gjort ett gediget arbete där ni har tagit hänsyn till de olika intressena på ett bra sätt!

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

Stadsbyggnadsförvaltningen tycker att det är positivt att planförslaget anses vara ett gediget arbete.

S.41

Vi inom familjen har tagit del av den planerade planen för strandnära bebyggelse inom Åmasängsområdet.

Vi tycker det verkar bra och positivt men vi har åsikter gällande utsträckningen. Vi förstår att planförslaget i nuvarande stadium endast är på planeringsnivå. Det vi av detta kunde utläsa var att byggnation skulle tillåtas endast på en del av vårt skifte [REDACTED] [REDACTED]. Vi önskar att ni utökar LIS-området några meter åt Vinëshället och låta planen innefatta hela bredden på detta skifte.

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

Området bedöms inte som lämpligt för landsbygdsutveckling i strandnära lägen eftersom det ligger i ett obebyggt område mellan bebyggelsen i Åmasäng och bebyggelsen i Vinäs. Det är viktigt att spara obebyggda områden både för allmänhetens tillgänglighet till stranden och för växt- och djurlivet. Detta är extra viktigt i närheten av Mora och vid Siljan och Orsasjön.

S.42 Rolf Eriksson

Efter att ha tagit del av er översiktsplan för Norra Venjan avseende strandskyddet för norra Venjan. Vill vi att fastigheten [REDACTED] tas med i detaljplanen över Ålderviken D 13.

Beskrivning tillhörande planutredning över fastigheten [REDACTED] [REDACTED] gjord 0814-1989 finns hos er handläggare Frida Petersson. Väg till fastigheten byggdes 2010, vilket gör att man kan ta sig till skiftesgränsen.

Vi är sex delägare till fastigheten och varje delägare vill om möjligt ha tillgång till var sin tomt (se planutredning).

Kartan för planutredningen finns hos Stadsbyggnadsförvaltningen.

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

Stadsbyggnadsförvaltningen bedömer att yttrandet handlar om ett önskemål att nämnd fastighet tas med i D13. Ålderviken och förtydligar att det i dagsläget inte planeras någon detaljplaneläggning i området. Nybyggnation i området kan eventuellt

ske med förhandsbesked och bygglov, om fastighetsägarna är intresserade av att detaljplanelägga området får de söka planbesked.

Den nämnda fastigheten inkluderas i D13. Älderviken då den anses lämplig för landsbygdsutveckling med hänsyn till det attraktiva läget samt att det finns väg i närheten av fastigheten. Exploatering på västra sidan Venjansjön bedöms vara positiv för serviceutbudet i Venjan.

Stadsbyggnadsförvaltningen påminner om att planutredningar inte är juridiskt bindande.

S.43 [REDACTED]

Av de sex fokusområden som pekats ut anser jag att D36, dvs Mångberg har en alltför snäv avgränsning i söder. Jag yrkar att fastigheten [REDACTED] [REDACTED] innefattas i området lämpligt för landsbygdsutveckling. Syftet med LIS-områden är att möjliggöra förtätning och utbyggnad av bostäder, bland annat enligt befintlig fastighetsindelning. Ser det då som konfliktskapande att undanta en avstyckad tomt taxerad som småhusenhet med taxeringsvärde 431.000 kr. Risk att det skapar onödig byråkrati i en framtid.

Det naturliga vore att i söder dra en rak linje från Holen och följa södra fastighetsgränsen av [REDACTED] [REDACTED] ner till Mångsjön. Kulturbygden och vattendragen är viktiga att bevara för nuvarande och kommande generationer. Jag anser inte att yrkandet strider mot detta eller förändrar fäbodkaraktären.

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

Fastigheter som redan är bebyggda med bostadshus har sällan nytta av att ligga inom ett LIS-område. Avgränsningen för D36. Mångberg har setts över och ändrats så att den omfattar den nämnda fastigheten. Vissa andra nya områden tas med och vissa områden försvinner. Detta beror på att avgränsningen ska vara snäv för att fäbodkaraktären ska behållas i så stor utsträckning som möjligt. Den nya avgränsningen bedöms på ett bättre sätt motsvara fäbodens utbredning än den tidigare avgränsningen.

S.44 [REDACTED]

På uppdrag av [REDACTED] [REDACTED], ägare till fastigheten [REDACTED] [REDACTED], [REDACTED] inom F2. Söromsjöbygden, föreslagna LIS-område önska jag lämna följande yttrande.

Syfte med LIS-område är att underlätta för strandskyddsdispenser i områden som är lämpliga för utveckling av landsbygden och där utgör en liten betydelse eller begränsning av strandskyddets syfte. MB 7:18 d.

Mora kommuns syfte med TÖP:en är att ge byar ett uppsving genom att erbjuda attraktiva boenden och öka möjligheterna för etablering av företag inom, idrott, friluftsliv, rekreation och turism.

Utan TÖP och dess LIS-områden finns risk att de områden som har pekats ut för framtida bostäder inte kan bebyggas fullt ut. I ÖP Mora kommun (2006) finns Gävunda endast omnämnt på sidan 11 såsom ”relativt ung bygd i nära kontakt med vattendrag”. Gävunda omnämns inte i något annat sammanhang i ÖP för Mora vilket måste tolkas som att det har ett ytterst litet om än någon betydelse för Mora kommuns landsbygdsutveckling.

F2 Söromsjöbygden, Gävunda

Syfte med LIS-området; erbjuda attraktivt boende och plats för verksamheter inom besöksnäringen.

Söromsjöbygden saknar grundläggande service (s. 34).

Gävunda saknar livsmedelsbutik, det finns en badplats samt en boulebana. Den översiktliga naturinventeringen har inte funnit några höga naturvärden. Dåliga allmänna kommunikationer. Enligt konsekvensbedömningen (s.124) anses inte ett ökat byggande leda till att ny service etableras.

Glesbygdsvverkets definition på glesbygd är mer än 45 minuter från en tätort med minst 3000 invånare. Till Vansbro är det 3.5 mil och till Mora 4 mil från Gävunda om det skall ta 45 minuter till Vansbro får man hålla sig på 47 km/h.

Gävunda faller utanför begreppet glesbygd.

Vad är det egentligen som gör att Mora kommun vill utpeka Gävunda som ett LIS-område? Om ett område allt för generellt, utan att ha underbyggts med värderingar utmålas som LIS-område så blir den framtida juridiska hanteringen av området osäker och värdet med ett LIS- område uteblir för såväl kommunen som för den enskilde.

Fri passage

Samrådshandlingen ger en förvirrande bild av vad fri passage är. Varför det krävs en förtydligande så att inte politiska beslut fattas på fel grund.

”Fri passage” är något som införs i samband med att någon erhåller en strandskyddsdispens och då bara om det är möjligt utifrån hemfridszonen. ”fri passage” är just fri passage enl. Naturvårdsverkets och inte samma sak som allemansrätt. Man har bl.a. inte rätt att tälta på fri passage. ”Fri passage” innebär inte att marken är allmän eller samfällid utan den är fortfarande enskild. Kommunen eller någon annan kan inte anlägga någon stig eller promenadväg utan fri passage är fortfarande ”fri passage” men utan allemansrättens begränsning ”inte störa eller förstöra” d.v.s. markägaren får acceptera att det kan uppstå en stig inom passagen.

Bredden på ”fri passage” beror på fastighetens hemfridszon och skyddet för djur- och växter i randzonen. Därför kan de 25 meter som anges i samrådshandlingen endas utgöra en icke juridisk viljeinriktning.

Släpp

Släpp i kantzonen för att nå stränderna om 200-250m. Det framgår inte av samrådshandlingen om kommunen har tänkt expropriera mark från enskilda fastigheter för att skapa stigar/vägar till stränderna eller om det vid ny planläggning skall undantas kommunalmark för att försäkra sig om ”släpp”.

Begreppet ”släpp” går inte att återfinnas i Naturvårdsverkets råd eller handböcker och tycks vara ett av kommunen påhittat begrepp som är allt för ottydligt för den enskilde för att få användas i juridiska sammanhang som LIS-områden ändock utgör.

TÖP oroar

Istället för att ge fastighetsägare och kommuninvånare en trygghet i att förstå och se Mora kommuns viljeinriktning i strandskyddsområdena så har samrådshandlingarna till TÖP ang. LIS-område skapat en oro över vad som kommer att hända med privatägda fastigheter i strandskyddsområde. För att råda bot på det borde det i TÖP finnas ett stycke om att landsbygdsutvecklingen i strandnära område inte skall ske på enskilda fastighetsägares bekostnad utan på marknadsmässiga grunder, frivilliga köp och försäljningar av tomter. Att kommunens ”släpp i kantzonen” skall ske på kommunal mark. Att fri passage endast kan finnas på de fastigheter som har givits någon strandskyddsdispens och där det dessutom är möjligt utifrån hemfridszonen.

Gävunda uppfyller inte kraven för LIS-område

- Inte glesbygd, mindre än 45 min bilväg till tätort med 3000 inv.
- Inga goda kommunikationer och inga förhoppningar om förbättringar.
- Inga höga naturvärden.
- Inga uttryckta kulturvärden.
- Inte fritt fiske.
- En badplats och boulebana räcker inte.

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

LIS-planen grundas på ett omfattande underlagsmaterial som tagits fram med ekonomiskt bidrag från Boverket. Underlagsmaterialet består både av analyser av befintliga strukturer i kommunen, en tidig dialog med medborgare och grannkommuner samt en naturvärdesinventering och inventeringar av stränderna avseende tillgänglighet och bebyggelsepåverkan. I underlagsmaterialet pekas sex stycken områden ut vilka bedöms ha störst möjligheter för landsbygdsutveckling, så kallade fokusområden. Gävunda ligger inom ett av dessa fokusområden. Gävunda omfattas i gällande översiktsplan av de rekommendationer som finns i kapitel 7. Landsbygdsutveckling.

Strandskyddslagstiftningen skiljer inte på landsbygd och glesbygd, varför det inte är relevant för bedömningen av lämpligheten att Gävunda inte ligger i glesbygd.

En översiktsplan inte är juridisk bindande och alla rekommendationer som ges i LIS-planen är en politisk viljeinriktning och en utgångspunkt för efterföljande prövning av dispenser, se kapitel 1.2. *Tematiskt tillägg till översiktsplan (TÖP)*.

En redogörelse för lagstiftningens krav på fri passage finns i kap. 2.2.2. *Fri passage*. Där står även att kravet på fri passage ställs när en dispens från strandskyddet lämnas.

En omfattande tidig dialog har hållits innan samrådet för LIS-planen, varav ett möte hölls i Siknäs. På mötet gavs information om arbetet och deltagarna hade möjligheter att lämna synpunkter, diskutera och ställa frågor. Cirka 25 personer deltog på mötet i Siknäs.

Gävunda bedöms som lämpligt för landsbygdsutveckling i strandnära lägen. Ny permanentbebyggelse bedöms kunna ge ett ökat underlag för kollektivtrafik, se D25. Gävunda under rubriken *Möjlig påverkan på landsbygdsutvecklingen* (i samrådshandlingen benämnt *Konsekvenser*).

För möjliga nyetableringar i strandnära lägen är det positivt att det vid Gävundsjön inte finns områden med utpekade höga naturvärden i den naturvärdesinventering som gjorts eftersom en strandskyddsdispens inte får strida mot strandskyddets syften. Inom områden med höga naturvärden kan det därför vara olämpligt att lämna dispens från strandskyddet.

Det krävs inte kulturvärden i ett område för att det ska vara lämpligt för landsbygdsutveckling. Kulturvärden gör snarare att ny bebyggelse behöver ta en ökad hänsyn till det befintliga samt att krav kan ställas på arkeologiska utredningar med mera.

Fiske ingår inte i allemansrätten och i Sverige är det endast fritt fiske (med handredskap) vid våra hav och största insjöar.

Att ha en badplats och en boulebana i byn är attraktivt både för boende och för turister.

S.45 [REDACTED]

Undertecknade vill med detta brev markera vårt klara ställningstagande för det förslag till Landsbygdsutveckling i strandnära lägen som presenterats av Stadsbyggnadsförvaltningen och Byggnadsnämnden i Mora och Orsa.

[REDACTED]

Det lär förekomma en protestlista mot förslaget i Vattnäs vilket enligt tidningarna skall ha initierats av [REDACTED]. Vi anser att de har ett eget intresse av att det inte blir byggnationer i området då de i så fall om tomterna bebyggs (som redan 1985 avstyckades för bostadsändamål) [REDACTED].

Det är märkligt att de agerar i det här fallet under förespegling att stora naturvärden skall gå till spillo då området är väl skyddat för framtiden sedan länge då samfälligheten i byn äger all mark runt stränderna inklusive den ”halvö” Lissholmen som finns utanför det aktuella området. Dessutom har den planutredning som

gjordes vid avstyckningarna [REDACTED] [REDACTED] väl tillgodosett de behov av ytterligare grönområden och ”prickade områden på tomterna” som kan erfordras för naturvårdsintressena i det aktuella området söder om norra båthamnen i Vattnäs.

Det är enligt vår uppfattning 4 tunga skäl till att utredningens förslag skall godtas

- dels naturvårdsintressena

- dels byns utveckling och bestånd

- dels [REDACTED]

- samt att [REDACTED] Mora/Orsas kommuns Va ledningar drogs fram för ca 1 år sedan på de aktuella tomterna.

Vi bifogar kartor och planutredning som vi anser bör förevisas för de som beslutar i denna fråga.

Kartor och planutredning finns hos Stadsbyggnadsförvaltningen.

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

Stadsbyggnadsförvaltningen anser att de aktuella fastigheterna är lämpliga för landsbygdsutveckling. LIS-området har dock minskats ner så avståndet mellan möjlig ny bebyggelse och befintlig samfällad mark ökar. De aktuella fastigheterna kommer fortfarande att ingå i ett LIS-område. Den minskning som har gjorts följer den planutredning som hänvisas till i yttrandet då denna redovisar ett stort område med så kallad ”prickmark”, det vill säga mark som inte får bebyggas, närmast den samfällda marken.

S.46

[REDACTED] Norra Eggen vid stranden till östra Kättbosjön, se markering nr 1 på bifogad kartbild. Halvön som går ut mellan sjön kallas Norra Eggen. Vägen som går ner på halvön heter Eggvägen.

Kättbosjön består av tre sjöar. Den östra Kättbosjön har mer vildmarkskaraktär och har inte den bymiljö och uppodlade miljö som finns kring mellansjön och västra Kättbosjön. Jag anser att naturen på Norra Eggen, speciellt öster om Eggvägen har betydande naturvärden som behöver skyddas i LIS planeringen och att gränsen för LIS området behöver justeras.

Hela halvön Norra Eggen är viltrik och halvön är ett känt stråk för fyrfota vilt som rör sig på Norra Eggen och vandrar över sundet mellan sjöarna.

Sen 2006 har jag inventerat naturen och strandområdet öster om Eggvägen. Ett exempel på naturen syns vid markering nr 2, bild b) och c).

Utanför stranden öster om Eggvägen finns minst två st. fasta häckningsplatser för Storlom, se markering nr 3 och bild nr a). Häckningarna har sedan 2007 varit lyckade alla år utom 2012 då en strandnära avverkning fick fåglarna att avbryta häckningen.

Skogsområdet öster om Eggvägen hyser gammal skog och torrakor, se markering nr 4 och bild b) och bild c). Skogen är en hemvist för hackspett och rovfågel (bl. a. fiskgjuse och sparvhök).

Jag anser att gränsen för LIS området behöver skydda detta viltrika och fågelrika skogs- och strandområde. Här vill jag också återropa Dalarnas Miljömål 2013 (Lst.), speciellt kap. 2.8 om Levande sjöar och vattendrag. Jag bifogar förslag på en justerad gränsdragning. Se kartbilden nedan.

Bild- och kartbilagor finns hos Stadsbyggnadsförvaltningen.

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

Gränserna för LIS-området D21. Kättbo är anpassade efter den naturvärdesinventering som Mora kommun har låtit genomföra längs stränderna runt hela Kättbosjön. Några ytterligare justeringar bedöms inte behövas. Vid en strandskyddsdispens eller ett upphävande av strandskyddet görs ett besök på plats av byggnadsinspektör och kommunekolog. Se kapitel 6.1. *Dispensärenden och upphävande av strandskyddet inom LIS-områden.*

S.47

Kommunen redovisar i förslaget tre LIS-områden. Ett sydligt, ett nordligt och ett mellanliggande område. Mellan det sydliga och mellanliggande området finns en båthamn, badplats, några andra trivselanordningar, liksom en slobod. Detta område möjliggör för allmänheten att redan idag på ett tillfredsställande sätt få god tillgänglighet till stränderna i Bonäs och närområdet.

Synpunkter/Yttrande.

Om man vill gynna en utveckling på landsbygden anser vi att man måste låta flera aktörer få möjlighet att nyttja LIS-områdena. Fastighetsägare ska kunna bygga och bo här. Förslaget bör därför göras så att nuvarande fastighetsägare får tillgång till sina egna marker. Vi anser att det går att omfördela möjligheterna här. Yngre familjer, som redan idag är delägare till mark och håller landskapet öppet, mellan det nordliga och mellanliggande LIS-området, kan få möjligheter att bo här och även då hålla landskapet öppet även i framtiden. Det behöver inte vara/bli motstående intressen mellan lokalisering av framtida bebyggelse och pågående jordbruksintressen, då en avskärande väg går i nordsydlig riktning och på ett naturligt sätt avgränsar områdena. Aktuell jordbruksmark är också relativt stenig och mager. Den kallas i folkmun för ”Stjebäcka” (Stenbacke) Vidare ligger strandlinjen avskild och skyddad i låg stenig terräng. Allmänheten har goda möjligheter att vandra ostörda efter stranden.

Vi framhåller att de två LIS-områdena norr om badplatsen skjuts ihop, på ett sådant sätt, att det fria området mot badplatsen ut ökas. D.v.s det mellanliggande Lis-området förs norrut. På så sätt kan det allmänna området kring och runt det redan etablerade fritidsområdet, båthamnen/badplatsen, utökas och därmed ge ökade möjligheter för tillgängligheten till stranden i framtiden. [REDACTED] utan att tillgängligheten till stranden minskas.

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

Stadsbyggnadsförvaltningen anser att det är lämpligt och önskvärt att kunna erbjuda möjligheter till nybyggnation i Bonäs. Trots möten har dock inte Stadsbyggnadsförvaltningen och Länsstyrelsen kommit överens i den här frågan. Vi ser därför att möjligheterna att bygga i Bonäs måste utredas vidare och att detta bör ske i en fördjupning av översiktsplanen. LIS-området för Bonäs lyfts därför ut ur LIS-planen men arbetet med att hitta lämpliga utbyggnadsområden i Bonäs fortsätter.

S.48

Synpunkter berörande område som ska vara tillgängligt för allmänheten i Skäjsnäs, omedelbart öster om Skäjsudden som berör

Del av ovannämnda område har lagts över den attraktivaste marken för en tomtplats. Mellan den befintliga traktorvägen och öster ut är marken torr och utmärkt för bebyggelse. Väster om vägen är marken något fuktig och mindre lämplig för bebyggelse.

Vi yrkar därför på att området flyttas västerut ca 25 m, så att områdets östra gräns följer traktorvägens östra sida. Se bifogad karta.

Traktorvägen och området väster om vägen kommer för allmänheten att bli minst lika bra att vandra i som i utredningens förslag.

I det här området skulle då intentionerna i lagstiftningen gällande LIS om attraktiva områden för bebyggelse stärkas.

Bifogad karta finns på Stadsbyggnadsförvaltningen.

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

Det område som markeras som ”tillgängligt för allmänheten” flyttas inom fastigheten enligt önskemål i yttrandet.

S.49

Tomter som tidigare planerats och bebyggts i strandnära lägen med samfälld mark närmast sjön anlägger ofta gräsmattor på samfälld mark ner till sjön och man markerar inte var tomten slutar. Detta medför att många inte vågar gå på den samfällda marken. Det finns även personer som jagat bort badande och solbadande personer.

Det blir då samfällda styrelsen som får ta bråk med dem som anlagt gräsmattan. Det är i dag svårt att rekrytera personer till samfällda styrelser. Det bör därför framgå i byggnadsplan att det tydligt skall framgå var tomten slutar. Önskvärt att detta genomförs även i godkända och byggda områden.

I en tidigare byggnadsplan i Vattnäs skulle man vid strandnära tomter endast få bygga enplanshus på strandnära tomter. Man har ändå fått bygga hus med två våningar och detta har medfört sämre utsikt för boende som inte har strandnära

tomter. De som är berörda drar sig ofta för att klaga då man klagat på en blivande granne. Är höjden på byggnader fastställd i byggnadsplanen skall den inte gå att ändra.

Vid detaljplan söder norra båthamnen finns en holme där det ofta vistas rådjur och älgar som sommartid ofta simmar ut i holmarna utanför. Det finns även häckande ugglor och falkar i holmarna.

Jag skrev tidigare till byggnadsnämnden angående byggnadsplan Legranäs att det skulle framgå att man inte fick gräva för egna båtar. Anders Romsson skrev då att strandskyddet var så starkt att det inte behövdes. Då en ändå grävde vidtog kommunen inga åtgärder.

Det skall framgå att inga grävningar får ske för egna båtar. Undantag är båda båthamnarna som drivs av Vattnäs båtklubb om de behöver byggas ut. För närvarande finns det många båtplatser lediga.

Regleringen av sjön med lågvatten sommartid har medfört att det på grunda områden nu växer gräs. Grävning för att återställa vattenspeglar i dessa områden får inte begränsas men då efter uppdrag av samfälligheten om detta godkänns av naturskyddande myndigheter. Detta gäller söder om norra båthamnen mellan land och holmen. Det finns även andra områden som håller på att växa igen. Dessa områden berörs inte av områden för strandnära bebyggelse.

På samfälliga markerna nere vid Orsasjön har det tidigare gått betande djur sommartid. På årsmötet för samfälligheten 2011 beslutades att de buskar som växte vid sjön mellan badplatsen och rågången till Orsa skulle tas bort och flisas. Därefter har få gått där sommartid och betat för att hålla tillbaka sly så att sjön skulle vara synlig. Detta har medfört att många börjat gå efter sjön. Det är meningen att djurhållningen skall utökas.

Kommer byggnader för nära samfälliga markerna är det risk för att djurhållningen inte kan fortsätta. Samfälligheten har inga pengar för att med röjsåg ta bort sly. Det kommer från 1 januari 2015 en lag som medför att man måste ha en kurs för att såga med röj såg på annans mark.

Detta medför att frivillig röjning av markerna inte kan ske om man inte har kursen. Risk finns för att markerna växer igen.

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

Möjligheten för allmänheten att röra sig längs stranden är viktig. Lagstiftningen (Miljöbalken 7 kap. 18f §) kräver att en fri passage ordnas närmast stranden. LIS-planen säger också att en fysisk avgränsning av tomtplatsen bör ske, exempelvis med staket, just för att allmänheten ska känna sig bekväm med att passera utanför annans tomt. För både människor och djur är det också viktigt att ta sig ner till den fria passagen. Se kapitel 4.3.9. *Fri passage* (4.3.8. *Fri passage* i samrådshandlingen). Det är dock inte möjligt att kräva fysisk avgränsning av befintliga tomter. I kapitel 6.

Genomförande och uppföljning redogörs för hur dispensärenden ska följas upp. Byggnadsnämnden arbetar med tillsyn av strandskyddet.

Utan att veta vilken detaljplan som hänvisas till i yttrandet är det svårt att ge ett detaljerat svar. Generellt kan dock sägas att det som menas med envåningshus i en detaljplan ibland kan uppfattas som tvåvåningshus. Normalt är det nämligen tillåtet att inreda vindsvåningen i ett envåningshus. Det är också vanligt att i en detaljplan ange högsta byggnadshöjd. Byggnadshöjden är den punkt där fasaden möter en fiktiv linje med 45 graders lutning som tangerar byggnadens tak (antingen vid nocken eller där taket möter fasaden), vanligtvis är denna punkt där fasaden och taket möts. Nockhöjden kan därför vara betydligt högre än byggnadshöjden. Stadsbyggnadsförvaltningen har börjat övergå till att ange nockhöjd i detaljplaner eftersom den höjden ger en bättre förståelse för påverkan på omkringliggande fastigheter.

En översiktlig naturvärdesinventering har genomförts under arbetet med LIS-planen. Naturvärdesinventeringen redovisar naturvärden i området och därför behöver en mer detaljerad inventering göras vid intresse av att bebygga området. Udden och den samfällda marken ingår inte i LIS-området. LIS-området kommer även att minska ner något till utställningen, bland annat för att ge bättre passagemöjligheter för vilda djur ner till stranden.

Grävning i vatten är normalt anmälnings- eller tillståndspliktigt beroende på omfattning. Länsstyrelsen handlägger anmälningar och tillstånd för vattenverksamhet. Det är också länsstyrelsen som är tillsynsmyndighet om det sker otillåten vattenverksamhet.

Vattnäs bedöms vara av så pass lantlig karaktär att betande djur ska kunna tålas nära bostadsbebyggelsen. Det bedöms därför inte finnas några motsättningar mellan ny bebyggelse och möjligheten att hålla betande djur på samfälld mark. Riktlinjer för djurhållning nära bebyggelse och rättspraxis har på senare år fokuserat mindre på bestämda skyddsavstånd och mer på områdets karaktär där man i lantlig miljö förväntas tåla viss djurhållning.

S.50

Undertecknad vill med detta brev markera sitt klara ställningstagande **för** det förslag till landsbygdsutveckling i strandnära lägen, som presenterats av Stadsbyggnadsförvaltningen och byggnadsnämnden i Mora och Orsa.

Jag blir förvånad över vad som skrivs i Moratidningen och av det som sades i de heta diskussionerna på Moraparken. Mycket av det artiklarna och argumentationen beskriver är motsägande och ger en bild som skiljer sig från hur det ser ut i verkligheten.

Enligt artikeln i Moratidningen den 14 augusti är området vid Råudden det enda området i byn där Vattnäsbor, hundägare, turister och besökare från konsertladan ogenerat kan ta sig ner till (den obefintliga) strandlinjen. Detta är ett felaktigt

påstående då det till exempel nedanför konsertladan finns en mer lättillgänglig badplats med sandstrand. Det finns även två småbåtshamnar, dels den södra med badplats och bord för allmänheten samt även den norra som är försedd med slogbod.

Jag uppfattar att det finns en rädsla för att en bebyggelse av tomten kommer att hindra allmänheten att komma ner till strandområdet. Hästakersvägen går ända ner till allmänningen och det är uppenbart att byggnation av tomten inte kan hindra barnfamiljer, hundägare, bybor eller turister att fritt ta sig ner till allmänningen för att utöva friluftsliv. Jag kan inte se att nybyggnation kommer att störa djur- och växtlivet på land och i vattnet negativt mer än befintlig bebyggelse, varken kort- eller långsiktigt. Fåren på bilden i Moratidningen den 14 augusti kommer även fortsättningsvis att kunna beta på samfällighetens mark.

Nedanför [REDACTED] [REDACTED] och närliggande tomter norrut finns ingen strandkant eftersom kanalen mellan fastlandet och Lissholmen som finns utanför är igenväxt av vass, tuvor och buskar. Det är inte möjligt att bada, fiska eller lägga till med båt. Stranden har ingen attraktionskraft.

Det verkar som att det finns en missuppfattning bland de personer som skrivit på protestbrevet att allmänningen kommer att försvinna om tomterna bebyggs. Jag uppfattar också att det finns en rädsla för att privata gräsmattor skall anläggas intill den igenvuxna kanalen. Det verkar inte särskilt lockande och är dessutom inte tillåtet.

Byggnation av tomten kommer inte att förstöra några vyer, mer än en viss inskränkning i sjö vyn för närmaste granne ovanför tomten. Detta eftersom tomten ligger i en klunga med permanent bebyggelse och inte kan ses från vägen mot Lisselhed och Orsa.

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

Stadsbyggnadsförvaltningen anser att de aktuella fastigheterna är lämpliga för landsbygdsutveckling. LIS-området har dock minskats ner så avståndet mellan möjlig ny bebyggelse och befintlig samfällad mark ökar. De aktuella fastigheterna kommer fortfarande att ingå i ett LIS-område. Den minskning som har gjorts följer den planutredning som finns för området, då denna redovisar ett stort område med så kallad ”prickmark”, det vill säga mark som inte får bebyggas, närmast den samfällda marken.

S.51

Vi vill härmed framföra följande synpunkter avseende förslaget om landsbygdsutveckling, LIS-område, vid [REDACTED].

Vi samtycker helt till att fastigheten [REDACTED] ligger inom det föreslagna LIS-området.

Vi önskar också att de båda fastigheterna, [REDACTED] [REDACTED] i sin helhet skall ingå i LIS-området, för att möjliggöra ett framtida bättre utnyttjande av området. Den översvämningsrisk som nämnts kan inte anses vara nämnvärt stor då

den absoluta huvuddelen av bägge fastigheterna ligger på betryggande höjd över Lillsjöns nivå. Eventuell översvämningsrisk borde vara betydligt större inom den delen av LIS-området som ligger nedströms utmed Pellsjön, Dysån och ned mot Spjutmosjön.

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

Stadsbyggnadsförvaltningen anser att LIS-området ska sträcka sig till kanten av ravinkanterna/släntkrönen och LIS-områdenas gränser kommer därför att ses över till utställningshandlingen.

S.52

2013-09-19

Visst var det och är det som rubriken på bifogad tidningsartikel säger. Återkommer i morgon med fortsättning av detta mail.

2013-09-20

Mitt önskemål och min förfrågan till er är om jag kan komma in med ytterligare synpunkter och förslag då det gäller notvarp längs Siljans stränder.

Ett sätt är ju att jag på föreslagen tid kommer in och berättar om vad som fordras för att vi ska få ha detta traditionsbundna och turistvänliga fiske kvar i våra gamla notvarp, som bör skyddas. Bäst är om ni kan göra ett besök, så ska jag visa er och berätta det mesta om notdragning och lämpliga ställen för detta. Lovar att det inte finns någon nu levande som varit med om så mycket notdragning i Siljan som jag och då ända sedan min barndom tillsammans med min far och gamla fiskegubbar i Nusnäs och redskapen har jag kvar.

LIS får absolut inte ”sätta krokben” för denna gamla fina tradition, som har varit och är mycket omtyckt, omtalad och turistvänlig som åskådningsobjekt. Har även tänkt mig ett möte med alla som är intresserade av notdragning, så får vi ännu fler synpunkter.

Beträffande artikeln vill jag säga följande:

Hoppas att inte bara är ”bybor” som värnar om fisket. Strandzon enligt fiskevårdsvokabulär är det grundare vattenområde som finns närmast sjöstranden och är uppväxtplatsen (barnkammaren) för yngel och stor del av vårt vattenliv. Ett känsligt ställe för grävningar och ”ommöbleringar” där man måste visa hänsyn till ”invånarna”.

Nu vill jag helst gå ut i solskenet och uppleva världen omkring mig, kanske ett besök ner till ett av våra gamla vackra notvarp i Siljan (Skålan) med Gesundaberget i bakgrunden, där jag har mitt båthus, min siljansbåt och notutrustningen. Hoppas på ett positivt svar för fortsatt samarbete för mångas bästa i framtiden.

2013-09-20

Har läst igenom Naturvårdsverkets ”Särskilda skäl för strandskyddsdispens” Konstaterar att där ligger faran för våra notvarps bevarande och negativa ingrepp på strandzonen. Kan i nuvarande läge inte börja citera dessa skäl. Vill hänvisa till en

vacker bild sidan 88 i LIS F5 Östra Siljan En oexploaterad strand, där det ligger 3st notvarp utanför.

Vid möte 2013-10-15 framkom att [REDACTED] [REDACTED] inte är negativ till LIS-områden om möjligheterna att bedriva notvarpsfiske finns kvar. Det framkom även önskemål om att [REDACTED] ska ingå i LIS-område.

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

Stadsbyggnadsförvaltningen bedömer efter mötet 2013-10-15 att notvarpsfisket kan fortsätta som idag under förutsättning att det samfällda området närmast Siljans strand värnas. LIS-planen föreslår ingen bostadsbebyggelse på samfällad mark. Det som kan bli aktuellt på samfällad mark är båthus med tillhörande bryggor. Dessa ska då uppföras enligt befintliga eller nya båthusutredningar. Stadsbyggnadsförvaltningen bedömer därför att byggnation inom de utpekade LIS-områdena inte kommer att påverka notvarpsfisket negativt.

Den fastighet som önskas ingå i ett LIS-område anses inte lämplig för landsbygdsutveckling i strandnära läge då den ligger i ett glest bebyggt område mellan två exploaterade områden. Området är därför viktigt både för allmänheten och för växt- och djurlivet.

S.53 [REDACTED] [REDACTED]

LIS område FS Östra Siljan

Siljansbygden är vida känt både inom som utom landets gränser för sina vackra vyer och närhet till sjö och natur.

Vi anser att förslaget till samrådshandling innebär att området runt Siljan kan ge möjlighet till en högexploatering av i stort sett alla sjönära områden inom kommunen.

Vårt förslag är att de ytor som idag är skogbeväxta kan planläggas för eventuellt kommande exploatering.

De ytor som idag är öppna ska förbli oförändrade såsom det är idag. Vi vill att det öppna landskapet ska bibehållas.

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

Tjänstemän från Mora, Orsa, Rättvik och Leksand har träffats angående LIS-områden kring Siljan och är överens om att det är lämpligt att förtäta där det redan finns bebyggelse och att spara områden som är obebyggda eller bara glest bebyggda. Av denna anledning finns det nästan inga LIS-områden på västra sidan av Siljan i Mora kommun. Där ligger vanligtvis jordbruksmark mellan stranden och bebyggelsen och områdena mellan byarna är glest bebyggda. På Siljans västra sida finns tre väl avgränsade områden på Sollerön och dessutom föreslås ett större område i Åmåsång och två mindre områden i Ryssa. Samt två mindre områden i Isunda. I övrigt föreslås inte LIS-områden längs Siljans västra strand. Detta ger långa partier av Siljans strand som även fortsättningsvis kommer få vara mycket sparsamt bebyggda.

LIS-områdena för Siljans östra strand ses över till utställningen och kommer att delas upp ytterligare och förses med bredare gröna släpp mellan föreslagna bebyggelse.

Vissa områden med jordbruksmark utgår i utställningshandlingen, exempelvis i Ryssa. I de LIS-områden som omfattar stora geografiska områden på grund av små vattendrag, exempelvis D11 Venjan, gäller riktlinjerna i gällande översiktsplan för exploatering av jordbruksmark. Detta förtydligas för dessa områden med hänvisning till gällande översiktsplan. För de LIS-områden som omfattar begränsade geografiska områden görs ett förtydligande gällande lämpligheten att bygga på jordbruksmark under rubriken *Utmaningar och avvägningar* i respektive LIS-område.

S.54

Sedan jag som förskolebarn hade skogsmulledag utanför Hindriksheden har natur, miljö och friluftsliv varit tre starka grundstenar i min livsstil. Jag har arbetat vid STF Kebnekaises fjällstation, varit ledare vid Mora Segelsällskap, Friluftsförbundet skidskola samt vid studieortens studentfriluftsförening. Naturlivet är en passion jag värderar högt och brinner för att sprida vidare.

Jag har under sommaren inte haft möjlighet att höra vad som sägs på bygden eller kunnat medverka vid samrådsmötet, men antar att motståndarna argumenterar som citerat i *Mora Tidningens artikel från 14 augusti 2013* med titeln "Namninsamling pågår". Hade jag fått ett sådant protestbrev i handen utan att vara närmare insatt i frågan hade jag utan tvekan signerat namnlistan. Men eftersom [REDACTED] [REDACTED], har jag även specifik lokalkännedom samt har närmare studerat dokumentationen från Mora kommuns Stadsbyggnadsförvaltning.

Nedan kommer jag visa varför jag trots mitt starka naturengagemang ställer mig klart positivt till Stadsbyggnadsförvaltningens förslag.

Befintlig bebyggelse

Tomträten är del av befintlig stadsplanering och angränsar till färdig väg-, el- och VA-nät. På grund av detta ser jag en positiv miljöpåverkan vid etableringen av tomten i kontrast till etablering på annan mark i kommunen. Etablering på annan mark skulle medföra ökad miljöpåverkan samt större ekonomiska kostnader i och med nybyggnation och underhåll av större väg-, el- och VA-nät.

Strandlinje, promenadstråk och fiske

I *MT 14 augusti 2013* skrivs att konsekvenserna kommer bli att allmänheten "... inte ogenerat kan ta sig ner till strandlinjen...", att "... många känner att de inkräktar om man kommer för nära en bebyggd tomt intill stranden ..." samt "Att bevara områdets lättillgänglighet ... borde prioriteras". I *Mora Tidningens artikel från 28 augusti 2013* skrivs att ingen hänsyn tas till fisket som är beroende av strandzoner.

Utan kännedom om detaljplaner och tomtens läge kan man som läsare lätt tolka detta som att bebyggelsen kommer läggas mycket nära strandlinjen, man får bilder av staket som hindrar promenader längs stränder. Ordvalet "ogenerat" för tankarna till sandstränder med direkt ovanliggande villor. Allt detta är starka incitament för protester.

namninsamling mot förslaget har ett minst lika stort ekonomiskt intresse [REDACTED]

Utifrån ovanstående resonemang hoppas jag tydligt ha visat och välmotiverat mitt ställningstagande för ett beviljat bygglov Stadsförvaltningens förslag, [REDACTED] [REDACTED].

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

Stadsbyggnadsförvaltningen anser att de aktuella fastigheterna är lämpliga för landsbygdsutveckling. LIS-området har dock minskats ner så avståndet mellan möjlig ny bebyggelse och befintlig samfällad mark ökar. De aktuella fastigheterna kommer fortfarande att ingå i ett LIS-område. Den minskning som har gjorts följer den planutredning som hänvisas till i yttranden då denna redovisar ett stort område med så kallad ”prickmark”, det vill säga mark som inte får bebyggas, närmast den samfällda marken.

S.55 [REDACTED] [REDACTED]

Vi som bor permanent och vi som har våra fritidsbostäder i och i direkt anslutning till ovan område motsätter oss Mora Kommuns planer att göra det lättare att få dispens att bygga närmare än 100 meter från strandlinjen.

Vi har enats att gemensamt lämna in en skrivelse och motiverar vårt starka ställningstagande och anger följande skäl.

Bevarande av det öppna jordbrukslandskapet som är beläget centralt i området och har stor betydelse för vår boendemiljö, området är en oas för oss alla och ett viktigt inslag i områdets storslagenhet.

Det har stor betydelse för vår och andras tillgång till sjölandet när det gäller rekreation och friluftsliv där man på ett mycket enkelt sätt kan ta sig ned till sjölandet och naturen. Det talrika djurlivet i har länge varit ett naturligt inslag i det begränsade området och det är viktigt att bevara detta orört för att inte störa djuren.

Det står dessutom i Naturvårdsverkets och Boverkets riktlinjer följande ”Förutom att bidra till att utveckla landsbygden, ska det utpekade området inte ha någon stor betydelse för friluftsliv eller för växt och djurliv”.

Ett annat viktigt skäl att ta upp är den lokale jordbrukarens behov av åkermark. Han uppgav vid samtal att han är i behov av all mark, både liten areal och större. Arealen minskar ofta pga byggnation på jordbruksmark och han ansåg detta ytterst olyckligt för hans verksamhet. Han har idag ca 100 mjölkkor och har tom planer på en egen gårdsbutik och det är Landsbygdsutveckling om något. Mora kommun är väl också ivriga förespråkare av lokalproducerat vilket vi tycker är bra. Om bondens arealer minskar i rask takt så kanske han måste lägga ned och vem skall då hålla marken och landskapet öppet och fint. Nej främja istället jordbruket och det öppna landskapet, bonden är i behov av all mark som han brukar, den står ju inte och buskar igen precis. Bebyggd jordbruksmark kan aldrig mer brukas av bonden, marken som våra förfäder slet med i hundratals år går då förlorad.

Nedan följer ett utdrag från Miljönämndens senaste sammanträdesprotokoll i LIS frågan.

Miljönämnden vill dock lämna följande synpunkt:

Inom de utpekade områdena för landsbygdsutveckling i strandnära lägen bör byggande på åkermark undvikas.

Motivering

I Dalarnas län täcker åkermarken 2 % av ytan. Förutom att åkermarken behövs till mat och djurfoder så är det öppna landskapet av stor betydelse som attraktionskraft för turism. Odlingslandskapet hyser även många viktiga naturmiljöer. Värnandet av åkermark är av nationellt intresse (3 kap. 4 § miljöbalken).

Området efter sjölandet är av stor betydelse enligt Riksantikvarieämbetet, det finns dokumenterade fornfynd invid Orsasjöns östra strandlinje i Vattnäs och det nu aktuella området är fortfarande till stor del, kanske även helt outforskat i detta avseende.

Dessa fynd är från Vikingatiden och bronsåldern, enligt Riksantikvarieämbetet är Vattnäs strandområde och kulturlandskap av stor betydelse arkeologiskt sett och viktiga att bevara orörda.

Strax ovan norra båthamnen finns ett projekterat område där det sedan länge finns 4 st osålda tomter i strandnära läge. Likadant en tomt vid Lisselhedsvägen ned mot sjön samt ett par tomter på östra sidan av Korsgatan. Även det faktum att ett avverkat skogsområde efter Dikvägen uppe i byn med sjöutsikt så planeras 4 st tomter så uppenbarligen finns redan ett stort antal tomter till salu.

Det stora området i Orsa Kommun vid Styversbacken kommer att påverka omgivning avsevärt när det gäller miljö och djurliv med ökad trafik mm. Även där kommer det att finnas ett stort antal tomter ca 55 st tillgängliga men det är ju i Orsa Kommun.

Det stora området strax norr Mora lasarett som är i planeringsstadiet har närhet till Orsasjön och dess älv som förbinder med Siljan. Ett stort antal tomter planeras även där så det finns möjlighet för nybyggnation.

Så någon brist på tomter är det uppenbarligen inte i området och då finns det ingen anledning att fylla sk ”lucktomter” med bebyggelse som man kallar det i LIS projektet.

Det är uppenbart att man från kommunens sida vill locka nya skattebetalare till Mora, men ett snabbt överslag här i Vattnäs visar att av de senaste 9 nybyggda husen i byn, har gett endast 2 nya skattebetalare i Mora Kommun.

Från dagiset i Vattnäs och bort till Orsa kommungräns finns det idag ca 30 bebyggda fastigheter och bara hälften av dessa är skattebetalare i kommunen.

Vi tar absolut inte avstånd från Landsbygdsutveckling, snarare tvärtom där "Konsertladan" är ett utomordentligt exempel på en sådan. Det finns säkert goda krafter för att utveckla den vidare men då är det viktigt att behålla det öppna kulturlandskapet, jordbrukslandskapet och dess tillgängligt vilket bidrar att locka nya besökare till bygden.

När det gäller att säkerställa det "kooperativa" dagiset i byn så har de inga som helst problem då det idag är fulltecknat och dessutom kö för att få plats. Naturvårdsverket har i sina riktlinjer (gällande LIS Landsbygdsutveckling i strandnära läge) till Länsstyrelsen och kommunen klassat Orsajön som "rödströckad" och att man därmed skall vara restriktiv att utpeka områden. Bara av den anledningen borde området vid Råudden och dess jordbruksmark lämnas utanför projektet med hänvisning till Miljöbalken Kap7 §13-18.

Trots att området ligger inom och angränsar i direkt anslutning till ett "grönströckat" område som klassas som särskilt skyddsvärt naturområde så har man pekat ut området i LIS.

Sammanfattningsvis så anser vi att det unika strandskyddet som idag är 100 meter skall vara oinskränkt vid Råudden. Ett fåtal bebyggda tomter inom strandskyddet bidrar inte i något avseende till Landsbygdsutveckling i Vattnäs, att de planerade åtgärderna skulle ge några långsiktiga effekter på sysselsättning eller att bevara service på landsbygden kan vi inte heller se. Snarare är det så att området bidrar till jordbruk, friluftsliv och rekreation för alla både människor och djur, på lång sikt.

Sammantaget så pekar vi på många starka skäl att bevara strandskyddet i området med tanke på jordbruk, natur/ djurliv, fornlämningar, friluftsliv och attraktionskraft för turism.

Sträckan mellan norra båthamnen och söderut längs sjölandet är knappt 250 meter lång, den är idag helt orörd och har stor betydelse för oss alla.

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

Beskrivningen för LIS-området förtydligas med varför jordbruksmarken anses lämplig att bebygga.

Vid detaljplaneläggning och bygglovgivning tas alltid hänsyn till riksintressen och fornlämningar. Arkeologiska utredningar kan komma att krävas.

I övrigt se kommentar för S.35 på sidan 49.

S.56

Jag äger [redacted] som är en del av ett område som är tänkt som en del av en plan för strandnära bebyggelse. Jag kräver att detta område ska användas av våra aktiva bönder. Detta område är bland de bästa jordbruksmarken i byn. Högt läge med bra avrinning. Kom igen när våra aktiva jordbrukare har slutat. För övrigt anser jag att de områden i södra delen av byn är lämpliga. Där har förbuskningen pågått en längre tid.

Stadsbyggnadsförvaltningens kommentarer

Stadsbyggnadsförvaltningen anser att det är lämpligt och önskvärt att kunna erbjuda möjligheter till nybyggnation i Bonäs. Trots möten har dock inte Stadsbyggnadsförvaltningen och Länsstyrelsen kommit överens i den här frågan. Vi ser därför att möjligheterna att bygga i Bonäs måste utredas vidare och att detta bör ske i en fördjupning av översiktsplanen. LIS-området för Bonäs lyfts därför ut ur LIS-planen men arbetet med att hitta lämpliga utbyggnadsområden i Bonäs fortsätter.

LIS-planen fråntar inte markägaren rätten att själv bestämma om dennes mark ska fortsätta användas som jordbruksmark.

Sammanfattning

Nytt LIS-område i utställningshandlingen

D38. Isunda

LIS-område som utgår i utställningshandlingen

D44. Bonäs

Omfattningen av följande LIS-områden minskas till utställningshandlingen

D31. Åmåsäng

D46. Vattnäs

D53. Nusnässtranden

D55. Skäjsnäs

Omfattningen av följande LIS-områden utökas till utställningshandlingen

D13. Älderviken

D25. Gävunda

D16. Krångdalen (och Myckelsjön)

D56. Garsås

D65. Sästjärnen

Omfattningen av följande LIS-områden både minskas och utökas.

D11. Venjan

D.34 Ryssa

D36. Mångberg

D61. Oxberg

Justeringar i text

- Ytterligare information om riksintressen i respektive LIS-område samt i inledande kapitel.
- Förtydligande om att arkeologiska utredningar kan krävas i samtliga LIS-områden som omfattas av riksintresse för kulturmiljövård.
- Restriktioner respektive lämpligheten att bygga på jordbruksmark för samtliga LIS-områden som omfattar jordbruksmark
- Rubrik om påverkan på grannkommuner för de LIS-områden som ligger nära kommungränsen.
- Minst 50 m fri passage alternativt angränsat av asfalterad väg, vid flera vattendrag och småsjöar med höga naturvärden enligt den översiktliga naturvärdesinventeringen.

- Rubriken *Konsekvenser* under varje LIS-område byter man till *Möjlig påverkan på landsbygdsutvecklingen*.
- Kapitel 3.8. *Särskilt skäl; angeläget allmänt intresse*, utgår.
- Nytt stycke om natur- och friluftsvärden vid sandstränder i kapitel 4.3.3. *Naturvärden*.
- Justeringar av kapitel 4.3.9. *Fri passage*.
- Kapitel 4.3.9.2. byter namn från *Avgränsning av tomtplats* till *Fysisk avgränsning av tomtplats*.
- Resultatet av de tidiga mötena med grannkommunerna kring Siljan och Orsasjön presenteras under kapitel 3.5. *Restriktivitet vid Siljan och Orsasjön*.
- Samt ytterligare redaktionella ändringar både i kartor, i inledande kapitel och i rekommendationerna för LIS-områdena.

Medverkande tjänstemän

Samrådsredogörelsen har tagits fram vid Stadsbyggnadsförvaltningen av planarkitekt Frida Petersson i samarbete med planchef Håkan Persson och stadsarkitekt Tommy Ek samt från Miljökontoret kommunekolog Olle Bylander och miljöinspektör Michael Horn.

Stadsbyggnadsförvaltningen Mora Orsa

Frida Petersson
Planarkitekt

Håkan Persson
Planchef